

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Dan Kazda

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Dluhová past v rodinách a způsoby jejího řešení
Dan Kazda

Diplomová práce
2022

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Dan Kazda**
Osobní číslo: **H20379**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Dluhová past v rodinách a způsoby jejího řešení**
Téma práce anglicky: **The debt trap in the families and ways of solving**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zabývá tématem dluhové pasti v rodinách a způsobem jejího řešení. Celkem je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části je popsáno vymezení základních pojmů (dluhová past, charakteristika rodiny, charakteristika dluhu atp.), historický i současný pohled na zadluženost rodin, příčiny a důsledky zadlužení. Součástí teoretické části je i prevence dluhové pasti či kapitola o sociální práci (definice, organizace spolupracující se zadluženými atp.). Praktická část je věnována řešení problematiky dluhové pasti skrze názory odborníků (poradců, sociálních pracovníků), jak předejít již zmíněné dluhové pasti. Pro výzkum je zvolena forma kvalitativního designu, konkrétně polostrukturovaný rozhovor s experty na danou problematiku. Cílem práce je popsat problematiku zadlužování rodin spojenou s jejich propadnutím do dluhové pasti z pohledu odborníků (poradců/sociálních pracovníků), kteří se podílejí na jejím řešení.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HENDL, J., 2016. Kvalitativní výzkum. 4. Vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.
KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Sociální ochrana chudých v České republice. Praha: Oeconomica, 2007, 136 s. ISBN 978-80-245-1302-7.
KRÁLOVÁ, Lenka. Krotitelé dluhů: průvodce vašim rodinným rozpočtem. Vyd. 1. Praha: Plot, 2009, 172 s. ISBN 978-80-7428-017-7.
MATOUŠEK, O., 2013. Slovník sociální práce. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-7178-549-0.
ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
Sven Trygged (2012) Embedded counselling in advisory work with clients in debt, Journal of Social Work Practice, 26:2, 245-258, DOI: 10.1080/02650533.2011.610594.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Adriana Sychrová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **1. května 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **1. května 2022**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 1. května 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji: Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má

právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání,

zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Bc. Dan Kazda

Tímto bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D za veškerou pomoc, za věcné připomínky, cenné rady a odborné vedení této diplomové práce. Dále bych velice rád poděkoval celé své rodině za neutuchající podporu během celého studia.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá tématem dluhové pasti v rodinách a způsobem jejího řešení. Celkem je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části je popsáno vymezení základních pojmů (dluhová past, charakteristika rodiny, charakteristika dluhu atp.), historický i současný pohled na zadluženost rodin, příčiny a důsledky zadlužení. Součástí teoretické části je i prevence dluhové pasti či kapitola o sociální práci (definice, organizace spolupracující se zadluženými atp.). Praktická část je věnována řešení problematiky dluhové pasti skrze názory odborníků (poradců, sociálních pracovníků), jak předejít již zmíněné dluhové pasti. Pro výzkum je zvolena forma kvalitativního designu, konkrétně polostrukturovaný rozhovor s experty na danou problematiku.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dluh, dluhová past, finanční gramotnost, sociální práce, prevence

TITLE

Debt trap in families and ways to solve it

ANNOTATION

The thesis deals with the topic of debt trap in families and the way of its solution. It is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part describes the definition of basic concepts (debt trap, family characteristics, characteristics of debt, etc.), historical and contemporary view of family debt, causes and consequences of debt. The theoretical part also includes the prevention of the debt trap and a chapter about social work (definition, organisations cooperating with the indebted, etc.). The practical part is devoted to solving the problem of debt trap through the opinions of experts (counsellors, social workers) on how to prevent the debt trap mentioned above. For the research is chosen a form of qualitative design, namely semi-structured interview with experts on the issue.

KEY WORDS

debt, debt trap, financial literacy, social work, prevention

OBSAH

PROHLÁŠENÍ AUTORA	5
OBSAH	8
ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. VYMEZENÍ POJMŮ	12
1. 1. Dluh	12
1. 2. Dluhová past	13
1. 3. Rodina	13
2. SOUČASNÝ STAV ZADLUŽENÍ V ČR	15
2. 1. Porovnání s minulými lety	16
3. PŘÍČINY DLUHOVÉ PASTI	20
3. 1. Snížení příjmů a ztráta zaměstnání	20
3. 2. Poplatky	21
3. 3. Finanční negramotnost	22
3. 4. Seniorský věk a handicap	23
3. 5. Reklama	23
4. DŮSLEDKY DLUHOVÉ PASTI	25
4. 1. Snížení životního standardu	25
4. 2. Sociální vyloučení	25
4. 3. Exekuce	25
5. PREVENCE DLUHOVÉ PASTI	27
5. 1. Finanční plánování	27
5. 2. Finanční gramotnost + vzdělávání	28
6. SOCIÁLNÍ PRÁCE A ZADLUŽENÍ	31
6. 1. Metody sociální práce	32
6. 2. Organizace spolupracující se zadluženými	34
7. ŘEŠENÍ DLUHOVÉ PASTI	37
7. 1. Insolvence	37
7. 2. Milostivé léto	40
PRAKTICKÁ ČÁST	42
8. METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	42
8. 1. Cíl výzkumného šetření	43
8. 2. Charakteristika výzkumného souboru	43

8.3. Výzkumné otázky.....	44
8. 4. Průběh výzkumného šetření	44
8. 5. Vyhodnocení dat	45
8. 5. 1. Příčiny zadlužení, nejčastější chyby	46
8. 5. 2. Úloha prevence, vzdělávání finanční gramotnosti, posilování prevence.....	47
8. 5. 3. Způsoby řešení, předpoklady, metody při práci, dovednosti/kompetence, pomoc od státu, neziskové organizace	50
8. 6. Závěr výzkumného šetření	56
ZÁVĚR.....	58
SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	60
I. Tištěné zdroje	60
II. Internetové zdroje	61
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	66
SEZNAM TABULEK.....	67
PŘÍLOHY.....	68

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá tématem dluhové pasti v rodinách a způsoby jejího řešení. Hlavním cílem diplomové práce je, jak již napovídá název, popsat dluhovou past, a zejména tedy její prevenci a způsoby jejího řešení.

Problematicke chudoby jsem se věnoval již v mé bakalářské práci, kdy jsem zkoumal představy o chudobě u vysokoškolských studentů Univerzity Pardubice. A protože témata chudoby a dluhové pasti či zadlužování jsou si celkem podobná, rozhodl jsem se proto pokračovat v podobné oblasti. Ke psaní diplomové práce na toto téma mě tedy motivoval můj zájem o tuto problematiku.

Dluhová past je jev, kdy se zadlužený jedinec nemůže dostat z dluhů.¹ V praxi to vypadá tak, že splácí půjčku další půjčkou. Tento společenský problém se u nás vyskytuje přibližně od 90. let minulého století, kdy došlo ke změně společenského uspořádání. V té době se lidem naskytlo mnoho nových možností.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části vysvětlím základní pojmy této problematiky, popíšu současný stav zadlužení občanů v ČR a porovnáám ho s minulými lety. Přiblížím příčiny dluhové pasti, o kterých se já domnívám, že budou těmi hlavními. Dále se budu věnovat důsledkům zadlužení, jako jsou snížený životní standard, sociální vyloučení a exekuce. Budu se věnovat prevenci dluhové pasti, konkrétně finančnímu plánování a finanční gramotnosti spojené s finančním vzděláváním. Obsahem teoretické části diplomové práce je také kapitola o sociální práci, o metodách, kterými sociální pracovníci pomáhají zadluženým klientům. Zmíním se také o organizacích, které zadluženým pomáhají. Poslední kapitola teoretické části bude věnována řešením. Zmíním se o možnosti insolvence a o akci milostivé léto, která se nejspíš bude a podzim tohoto roku opakovat.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na zodpovězení předem vytvořených výzkumných otázek. Výzkumná data jsou získána formou polostrukturovaných rozhovorů s odborníky na problematiku dluhové pasti. Cílem je na základě zjištěných dat, jaká jsou řešení dluhové pasti nebo zadlužení. V závěru praktické části je kapitola věnována

¹ Svěřenská správa: Slovníček pojmů: dluhová spirála [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.svsp.cz/slovník/dluhova-spirala>

diskusi, ve které porovnávám výsledky výzkumného šetření s daty z teoretické části diplomové práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1. VYMEZENÍ POJMŮ

Na úvod mé diplomové práce vysvětlím dle mého názoru zásadní pojmy, které se práce týkají. Jak už vyplývá z názvu „Dluhová past v rodinách a způsoby jejího řešení“, je nutné si definovat pojmy jako dluh, dluhová past a v neposlední řadě také pojem rodina.

1. 1. Dluh

Dluh obecně se definuje jako závazek. Závazek může mít charakter ekonomický, ovšem může se jednat i o dluh protislužby (situace, kdy někomu pomůžeme a na oplátku očekáváme, že nám v budoucnu dotyčný také pomůže). V mé diplomové práci se však jedná pouze o dluh ekonomického charakteru.

Dluh se definuje jako „částka, obvykle v penězích, kterou jedna strana dluží straně druhé“.² Člověk či instituce, kterým vzniká dluh se nazývá dlužníkem. Naopak člověk či instituce, který dlužníkovi poskytne finanční půjčku se nazývá věřitelem. Následně mají dlužník s věřitelem na sebe vzájemné vazby. Dlužník má vůči věřiteli dluh, kdežto věřitel má vůči dlužníkovi pohledávku.³

Internetová stránka Banky.cz dále rozlišuje dluhy na „dobré“ a „špatné“. Za „dobrý“ dluh se považují takové vypůjčené peníze, se kterými bylo rozumně naloženo, například jako investice (hypotéka na vlastní bydlení). Naopak onen „špatný“ dluh vzniká tehdy, kdy vypůjčené peníze využíváme na spotřebu (například půjčka na dovolenou, vánoční dárky, ...).⁴

Dluhy vznikají v podstatě ze čtyř zdrojů:

- Ze zákona (neplacení zdravotního pojištění, pokut, daní).
- Z neplacení smluvních závazků (energie, nájem, půjčky, ručitelství, dědictví).

² ADAM, J. H. a Jiří ELMAN. Anglicko-český ekonomický slovník: Longman dictionary of business English. Vyd. 2. Voznice: Leda, 2000. ISBN 80-85927-70-5. str. 187.

³ Exekutorská komora ČR: Kdo je to věřitel? [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/788-4-kdo-je-veritel?w=>

⁴ Banky.cz: Slovník osobních a rodinných financí: dluh. Banky.cz: Největší a nejpřehlednější informační server o bankách v ČR [online]. [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/slovník-osobnich-a-rodinnych-financi/dluh/>

- Z trestné činnosti (náklady soudního řízení, náklady za advokáta, náhrada škody poškozenému, ...).
- Z výživného.⁵

1. 2. Dluhová past

Dluhová past (někdy také dluhová spirála) je „*situace, kdy je obtížné nebo nemožné splatit dluh, obvykle proto, že vysoké úrokové platby brání opětovnému splacení jistiny*“⁶. Tuto situaci lidé chycení do dluhové pasti řeší tak, že si na splacení předešlých pohledávek vezmou jinou půjčku.⁷ Problém však tkví v tom, že dluh tím pádem neklesá, ale naopak se navyšuje.

Do dluhové pasti se ne vždy dostaneme jen kvůli půjčkám. Takovými nesplacenými závazky mohou být nezaplacené pokuty, neplacené alimony atp.

Příčinám, důsledkům, prevenci a řešení dluhové pasti se budu podrobněji věnovat v dalších kapitolách diplomové práce.

1. 3. Rodina

Podle Velkého sociologického slovníku se jedná o nejdůležitější společenskou skupinu, která má za cíl reprodukovat, vychovávat a pečovat o potomky v období jejich nesoběstačnosti. Zároveň má za cíl předávat kulturní vzorce. Rodina je založena na manželství, rodičovství a sourozenectví. Tyto pojmy následně spojuje příbuzenství. Členové rodiny přebírají rodinné role (například role manžela, matky, sestry apod.).⁸

Podle Matouška rodina sjednocuje generace, navzájem mezi nimi vytváří spojitost a pouta solidarity. Jedná se tak o unikátní a nenahraditelnou instituci, která ve své míře respektuje obecně závazná pravidla pro fungování společnosti.⁹ Ten samý autor také uvádí, že by se v dnešní době mělo mluvit spíše o rodinném soužití než o rodině. Rodinné soužití je založeno na citové vazbě mezi spolu žijícími dospělými, bez ohledu na to,

⁵ Aliance proti dluhům: Mapování dluhů [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <http://alianceprotidluhum.cz/mapovani-dluhu/>

⁶ CollinsDictionary.com: Debt trap [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/submission/7098/Debt+trap>

⁷ Český rozhlas Dvojka: Dluhová spirála [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/dluhova-spirala-7539863>

⁸ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5. str. 941.

⁹ MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9. str. 9.

zda jsou stejného či rozdílného pohlaví. Takové soužití však nemusí trvat, na rozdíl od rodičovského pouta, věčně.¹⁰

Krebs uvádí, že rodina má následující funkce – biologickou, výchovnou, ekonomickou a sociální.¹¹ Domnívám se, že dluhová past bude mít u postižených vliv především na funkci ekonomickou a sociální.

Rodiny končí v dluhové pasti často z důvodu majetku – nové auto, nové bydlení, nový telefon, to vše ovšem na úkor půjček. Mnohokrát nové věci ani nepotřebují. Zapomínají také na fakt, že pokud mají dluhy větší než věci ve vlastnictví, nemají vlastně majetek vůbec žádný. Bohatství, které je pořízené na dluh, je pouze iluze.¹²

¹⁰MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7. str. 13.

¹¹KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. Sociální politika. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4. str. 374.

¹²PIKORA, Vladimír a Markéta ŠICHTAŘOVÁ. Nahá pravda, aneb, Co nám neřekli o našich penězích a budoucnosti. Praha: NF Distribuce, 2012. ISBN 978-80-260-2811-6. str. 71.

2. SOUČASNÝ STAV ZADLUŽENÍ V ČR

Jak už napovídá název kapitoly, nyní se budu věnovat současnému stavu zadlužení osob v České republice. Následně porovnáám současný stav se stavem z minulých let.

Nejnovější data o exekucích uvádí Exekutorská komora ČR (dále jen „EK ČR“) k datu 29. 10. 2021. V České republice bylo k tomuto datu vedeno celkem 4 576 608 pravomocných exekucí. Toto číslo však od 11. 11. 2020 vzrostlo o 246 257 a to v důsledku tzv. zákonů Lex Covid – nebylo možné exekuce provádět a ukončovat.¹³ Ke stejnému datu EK ČR uvádí, že se v exekuci nachází 711 939 osob. Toto číslo se však od 11. 11. 2020 snížilo o 7 564 osob. Průměrný věk dlužníka v ČR je 45, 7 let.¹⁴ V roce 2020 bylo zahájeno 409 598 exekucí, ovšem v tom samém roce bylo více exekucí ukončeno – přesně 510 000.¹⁵

Zajímavé jsou údaje vícečetných exekucí. EK ČR uvádí, že za rok 2020 byla nařízena 1 exekuce pro 171 077 lidí. Avšak více než 10 exekucí bylo nařízeno pro 141 771 obyvatel. Za rok 2020 tak byl průměrný počet exekucí na fyzickou osobu 6, 43.¹⁶ Ještě zarážející je však fakt, že se v exekucích nacházejí i nezletilí. Z dat vyplývá, že celkem 1 723 nezletilých se nachází v exekuci. Ve věku do 14, 99 let byla nařízena exekuce pro 1 033 nezletilých, zbylých 690 exekucí pro nezletilé ve věku 15 – 17,99 let. Pro mladší skupinu je v průměru 1, 19 exekuce na osobu, pro tu starší je to 1, 37 exekuce na osobu.¹⁷ Dětské exekuce vznikají tak, že rodiče nezaplatí za své děti pokuty či poplatky a ani následné výzvy k zaplacení. Takové pokuty mohou vznikat například z jízdy v MHD na černo. Samotné dluhy nemusí být v závratných částkách, nicméně časem se rozrůstají o penále.¹⁸

Co se týče geografického rozdělení, nejvíce exekucí bylo uděleno v Ústeckém kraji, konkrétně 704 081. Druhým krajem s nejvíce exekucemi byl kraj Moravskoslezský s počtem 607 179 exekucí. Na třetím místě se nachází hlavní město Praha s počtem 558 999 exekucí. V Pardubickém kraji bylo k uvedenému datu vyhlášeno 159 102 exekucí – v okrese Pardubice

¹³ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list I [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-i.pdf>

¹⁴ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list II [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-ii.pdf>

¹⁵ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list III [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-iii.pdf>

¹⁶ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list V [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-v.pdf>

¹⁷ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list VII [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-vii-1.pdf>

¹⁸ Centrum pro lidská práva a demokracii: Dětské exekuce aneb aktuální legislativní návrh na posílení ochrany práv nezletilých dětí [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/detske-exekuce-aneb-aktualni-legislativni-navrh-na-posileni-ochrany-prav-nezletilych-deti>

celkem 61 432 exekucí, v okrese Chrudim celkem 27 819 exekucí, v okrese Svitavy celkem 33 040 exekucí a v okrese Ústí nad Orlicí celkem 36 811 exekucí.¹⁹

Podle dat České bankovní asociace má s úvěry zkušenost až 83 % Čechů, aktuálně jej splácí 43 % Čechů. Rizikově pak jedná 11 % (3 a více půjček, půjčka na splátku jiné půjčky, půjčka na nákup, na který nemají možnost našetřit). Nejčastěji si půjčují na auto nebo motorku (13 %), nebo na rekonstrukci bytu (11 %). Z dat také vyplývá, že 73 % si nechce půjčovat peníze na dovolenou či zážitky, 48 % na sportovní vybavení a 42 % na splátku předchozích půjček. Nejčastěji si půjčují od banky, nicméně až tak často nezjišťují, zda má společnost licenci od ČNB. Půjčku si jinde než u banky lidé berou z důvodů jednoduššího a rychlejšího vyřízení.²⁰

2. 1. Porovnání s minulými lety

V kapitole výše jsem popsal aktuální stav zadlužení občanů ČR, nyní bych tento stav chtěl porovnat s minulými lety.

K datu 29. 10. 2021 bylo v ČR 4 576 608 pravomocných exekucí. Nicméně nesmíme opomenout fakt, že kvůli již zmíněnému Lex Covid toto číslo vzrostlo o 246 257 exekucí. Exekuce za roky 2019 a 2020 měly tendenci klesat. Zatímco v roce 2018 bylo v ČR celkem 4 679 200 exekucí, v roce 2019 jich bylo 4 500 000 a v roce 2020 dokonce 4 330 000.²¹

rok	celkem (k 31. 12.)
2020	4 330 000
2019	4 500 000
2018	4 679 200
2017	4 670 000
2016	4 460 000

Obrázek 1 – Celkový počet pravomocných exekucí
Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-i.pdf>

¹⁹ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list XI [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-xi.pdf>

²⁰ Česká bankovní asociace: Průzkum ČBA: Češi a zadlužování 2021 [online]. 2021 [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-zadluzovani-2021>

²¹ Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list I [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-i.pdf>

K datu 29. 10. 2021 bylo v ČR celkem 711 939 obyvatel s exekucí. Z dat EK ČR můžeme vidět, že od roku 2018 počet lidí s exekucemi klesá. Zatímco v roce 2017 bylo v ČR celkem 863 000 obyvatel s exekucí, o rok později jich bylo 822 000, za rok 2019 celkem 790 000 obyvatel a v roce 2020 dokonce 719 503 obyvatel.²²

rok	počet povinných celkem (k 31. 12.)
2020	↓ 719 503
2019	↓ 790 000
2018	↓ 822 000
2017	863 000
2016	834 000

Obrázek 2 – Počet obyvatel s exekucí

Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-ii.pdf>

Na následujícím obrázku můžeme vidět vývoj nařízených a ukončených exekucí podle roků.

rok	nařízené exekuce	ukončené exekuce
2009	760 923	↑ 178 233
2010	701 900	↑ 202 036
2011	↑ 936 219	287 984
2012	821 919	352 078
2013	733 058	409 145
2014	↑ 847 424	436 136
2015	733 807	475 781
2016	680 543	↓ 547 810
2017	↓ 597 412	506 900
2018	↓ 499 512	↓ 540 000
2019	↑ 507 764	↓ 545 000
2020	↓ 409 598	↑ 510 000

Obrázek 3 – Vývoj nařízených a ukončených exekucí 2009 – 2020

Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-iii.pdf>

²² Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list II [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-ii.pdf>

Obrázky níže popisují vícečetné exekuce na fyzické osoby a průměrný počet exekucí na fyzickou osobu.

počet exekucí na povinného	2017	2018	2019	2020	meziroční změna 20/19
1 exekuce	261 582	241 275	223 013	171 077	↓ -23 %
2 exekuce	99 285	90 961	86 055	75 294	↓ -12 %
3 exekuce	73 451	66 533	63 543	57 788	↓ -9 %
4 exekuce	62 542	58 524	54 812	50 384	↓ -8 %
5 exekucí	54 724	51 483	49 161	45 949	↓ -6 %
6 exekucí	47 393	46 982	44 574	42 027	↓ -6 %
7 exekucí	40 864	40 800	39 642	38 537	↓ -3 %
8 exekucí	34 814	35 338	34 830	34 035	↓ -2 %
9 exekucí	29 112	30 562	30 089	29 246	↓ -3 %
10 exekucí	24 628	25 773	25 912	25 830	0 %
více než 10 exekucí	124 245	133 106	131 422	141 771	↑ +8 %

Obrázek 4 – Vícečetné exekuce na fyzické osoby a meziroční změna.
Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-v.pdf>

rok	průměrný počet exekucí na fyzickou osobu
2016	5,3
2017	5,3
2018	5,7
2019	5,77
2020	6,43

Obrázek 5 – Průměrný počet exekucí na fyzickou osobu.
Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-v.pdf>

Na posledním obrázku jsou uvedena data z 29. 10. 2021. Data uvádí exekuce podle výše vymáhaného peněžitého plnění. Do částku se ovšem nezapočítává příslušenství a náklady na exekuce. Uvedena je také změna od data 11. 11. 2020.

Výše vymáhaného peněžitého plnění bez příslušenství a nákladů exekuce	Počet exekucí	Podíl	Změna od 11. 11. 2020
do 10 000 Kč vč.	2 139 486	45,38 %	+ 0,27 %
10 001–20 000 Kč vč.	739 353	15,68 %	+ 0,44 %
20 001–30 000 Kč vč.	434 955	9,23 %	- 1,31 %
30 001–40 000 Kč vč.	241 742	5,13 %	- 1,06 %
40 001–50 000 Kč vč.	181 980	3,86 %	- 1,95 %
50 001–60 000 Kč vč.	140 377	2,98 %	- 1,23 %
60 001–70 000 Kč vč.	109 311	2,32 %	- 1,92 %
70 001–80 000 Kč vč.	87 174	1,85 %	- 1,99 %
80 001–90 000 Kč vč.	69 468	1,47 %	- 2,23 %
90 001–100 000 Kč vč.	59 361	1,26 %	- 2,47 %
nad 100 000 Kč	511 129	10,84 %	- 2,13 %

Obrázek 6 – Výše vymáhaného peněžitého plnění bez příslušenství a nákladů exekuce.
Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-xiii.pdf>

3. PŘÍČINY DLUHOVÉ PASTI

V této kapitole se budu věnovat příčinám dluhové pasti. V dokumentu Metodika řešení předluženosti u nejchudších obyvatel z roku 2015 se dělí zadlužení na aktivní a pasivní. Aktivní zadlužení vzniká v důsledku toho, že dlužník jedná, tedy vypůjčí si peníze (např. půjčka na auto), kdežto pasivní zadlužení vzniká v důsledku dlužníkovy nejednání (např. dluh za energie, za nezaplacený účet u mobilního operátora).²³

Samotné příčiny dluhové pasti mají svůj původ ve třech oblastech – individuální, tržní a legislativní. Individuální oblast značí finanční negramotnost či špatnou finanční disciplínu. Oblast tržní je spjata s nekalými praktikami věřitelů, tedy rizikovými poskytovateli služeb. Poslední, tedy legislativní oblast, je spjata s nedostatečnou vymahatelností práva na nezávislý soud (např. z důvodu existence rozhodčí doložky ve smlouvě).²⁴

Pro mou diplomovou práci je stěžejní první oblast, tedy rovina individuální. Níže v kapitole popíšu příčiny dluhové pasti, o kterých si já osobně myslím, že jsou nejrozšířenější.

3. 1. Snížení příjmů a ztráta zaměstnání

Ztráta zaměstnání, tedy stav, kdy člověk přijde o příjem, je dle mého názoru jednou z největších hrozeb. Každý z nás má své finanční povinnosti (musí splácet hypotéku, platit nájem, energie, účty u mobilního operátora, ...). V momentě, kdy přijdeme o příjem, je složité tyto povinnosti plnit.

V situaci, kdy se nedaří najít nové zaměstnání, se nabízí řešení zaplatit stávající pohledávky skrze půjčky. Pokud se po čase objeví nové zaměstnání, půjčka většinou bývá navýšena o úroky. Pro tyto situace je vhodné, aby každý z nás měl nějakou finanční rezervu, ze které se mohou čerpat peníze. Uvádí se alespoň na tři měsíční splátky. Nebo existuje pojištění pro případ ztráty zaměstnání. Pokud si půjčku vezmeme,

²³ DOBEŠ, Jan a kol. Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel [online]. Česká republika - Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Metodika_reseni_predluzenosti_nejchudsich_obyvatel.pdf/ead7cd34-787d-3ffe-b75f-c5eb1f087f00 str. 9.

²⁴ DOBEŠ, Jan a kol. Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel [online]. Česká republika - Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Metodika_reseni_predluzenosti_nejchudsich_obyvatel.pdf/ead7cd34-787d-3ffe-b75f-c5eb1f087f00 str. 9.

je na místě se domluvit s bankou či nebankovním poskytovatelem půjčky na změně splátkového kalendáře, odložení splátek či prodloužení splatnosti úvěru.²⁵

Nemusí se však vždy jednat o ztrátu zaměstnání, tedy o úplné vypadnutí příjmů. Velké riziko představuje také snížení dosavadních příjmů. Obnos měsíčních příjmů se ne vždy jen zvyšuje, může se také snížit. V momentě, kdy máme vyšší příjem, nedělají finanční povinnosti potíže. Potíže nastávají tehdy, kdy se situace změní. Nižší měsíční příjmem nám nemusí dovolit poplatit měsíční výdaje (a to ani díky brigádám či přesčasům), a proto si na poplacení vezmeme půjčku. V takovou chvíli je na místě, stejně jako v předchozím případě, úprava splátkového kalendáře.²⁶

Velký vliv má v dnešní době onemocnění COVID-19. V době plné omezení je pro společnost značným rizikem výpadek příjmu. Kuchaři, číšníci, hospodští, živnostníci, dělníci v omezených provozech (a mnoho dalších), všechny tyto skupiny byly, jsou nebo mohou být ohroženy. Opatření proti šíření nemoci mají zcela jistě i svou odvrácenou tvář – ekonomické ohrožení, které může lidi zavést až do dluhové pasti.²⁷

3. 2. Poplatky

Tuto příčinu dluhové pasti jsem uváděl již na začátku mé diplomové práce. Do dluhové pasti se lze dostat i naprostou banalitou, jako je například jízda na černo v MHD. Přitom jízdenka do prostředků MHD nestojí žádnou závratnou částku.

Problém spočívá ve vyhýbání se/zapomenutí na zaplacení pokuty. Dlužná částka, sama o sobě nízká, se časem zvyšuje o penále (sankce). Z počáteční peněžní částky za jízdenku se může během plynoucích let stát částka klidně i 100x vyšší, než byla částka původní.²⁸ Na zaplacení tak velkého finančního obnosu, se kterým navíc ani nepočítá, je málokdo připraven.

²⁵ DluhovaPoradna.cz: 10 nejčastějších důvodů, proč se lidé dostávají do dluhové pasti [online]. [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.dluhovaporadna.cz/single-post/2015/01/06/10-nej%20C4%8Dast%20C4%9Bj%20C5%A1%20C3%ADch-d%20C5%AFvod%20C5%AF-pro%20C4%8D-se-lid%20C3%A9-dost%20C3%A1vaj%20C3%AD-do-dluhov%20C3%A9-pasti>

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Roklen24.cz: Koronavirus v ČR: Statisíce lidí bez práce, pětina hrozí exekuce [online]. 2020 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://roklen24.cz/koronavirus-v-cr-statisice-lidi-bez-prace-petina-hrozi-exekuce/>

²⁸ Kurzy.cz: Jedna nezaplacená jízdenka může být cestou do dluhové pasti [online]. 2018 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/461463-jedna-nezaplacena-jizdenka-muze-byt-cestou-do-dluhove-pasti/>

Poplatky se však nemusejí týkat pouze sankcí za jízdu na černo v MHD. Podobný scénář může nastat i v jiných situacích (např. nevrácení knihy včas zpátky do knihovny, včasné nezaplacení mobilnímu operátorovi apod.).

Ne vždy si tedy musí člověk na začátku brát půjčku, aby se do dluhové pasti dostal.

3. 3. Finanční negramotnost

Finanční negramotnost je vlastnost, která člověka může snadno dostat do dluhové pasti. Pokud je člověk finančně negramotný, může to znamenat například to, že se nevyzná v základní terminologii (například co znamená pojem inflace apod.). Dále se pod tímto pojmem může schovávat fakt, že nemáme přehled ve vlastních příjmech a výdajích. Kvůli tomu jen s těžší našetříme do rezervy na nečekané výdaje (například oprava pračky) nebo na dovolenou.²⁹

Nejčastěji se však finanční negramotnost projevuje, dle mého názoru, v momentě, kdy si chceme vzít finanční půjčku. Dokážeme si vybrat správnou půjčku? Dokážeme si vybrat výhodnou finanční půjčku, aniž bychom přeplatili více, než by bylo nutné? Je důležité si vždy zvolit správnou půjčku, a především u správného poskytovatele. Ideálně od ověřených bankovních institucí.³⁰

Právě finanční negramotnost je častou příčinou zadlužování v ČR. O to hůř, když se zadlužujeme „špatně“. O „dobrém“ a „špatném“ zadlužení jsem psal již na začátku své diplomové práce.

Mezi nejčastější příčiny „špatného“ zadlužování patří absence finančního plánu nebo jeho ignorace. Proto při nenadálých výdajích tzv. není kam sáhnout, tedy není dostatečná finanční rezerva. Problém se řeší formou půjčky, která výrazně zasahuje do budoucího hospodaření. Domnívám se, že nejhorší a zároveň nejčastější příčinou zadlužení je situace, kdy si vezmeme úvěr na věci, které nutně nepotřebujeme. Takovým příkladem může být dovolená nebo nový mobilní telefon.³¹

²⁹ Ekolist.cz: 4 znaky finanční negramotnosti, které vás připravují o peníze [online]. 2019 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/PR-4-znaky-financni-negramotnosti-ktere-vas-pripravuji-o-penize>

³⁰ Ekolist.cz: 4 znaky finanční negramotnosti, které vás připravují o peníze [online]. 2019 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/PR-4-znaky-financni-negramotnosti-ktere-vas-pripravuji-o-penize>

³¹ Kurzy.cz: 3 nejčastější příčiny nezdravého zadlužení Čechů [online]. 2020 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/533771-3-nejcastejsi-priciny-nezdraveho-zadluzeni-cechu/>

3. 4. Seniorský věk a handicap

Seniorský věk je sám o sobě rizikovým v oblasti chudoby (tedy stavem, kdy jedinec není schopen obstarat si základní životní standard³²) a to z důvodu transformace mzdy (příjmů z trhu práce) na starobní důchod. Mnohdy se z důvodu pokročilejšího stáří jedná o nemobilní či chronicky nemocné lidi, někdy i „zapomenuté“ vlastní rodinou. Do rizikové skupiny patří z důvodu vyřazení z trhu práce (důchody jsou mnohem nižší než mzdy). S rostoucím věkem jsou zároveň spojeny výdaje na léky, oděv, bydlení, osobní péči apod. Požadavky na tyto služby rostou, bohužel způsobilost za ně platit klesá. V seniorském věku tedy klesá i životní úroveň. Pokud má senior nějaké finanční rezervy, jejich hodnota kvůli inflaci klesá. Zároveň z důvodu značně snížené adaptability, tedy přizpůsobení se okolnímu světu (nejen trhu práce), nejsou schopni udržet se v zaměstnání. Proto nemohou nijak kompenzovat pokles příjmů.³³

Z těchto důvodů se domnívám, že senioři a handicapovaní jsou skupinou, která může být ohrožena dluhovou pastí.

3. 5. Reklama

Pojem reklama představuje přesvědčovací proces, který má za úkol vyhledávat uživatele služeb, zboží nebo myšlenek skrze komunikační média. Jedná se o placenou propagaci nějakého produktu, která je směřována na cílovou skupinu. Jedná se o komunikační nástroj marketingu, kterým se produkt prezentuje v zajímavé formě, působící na smysly člověka. Pomocí reklamy lze zaujmout širší publikum potenciálních zákazníků. Formy reklamy jsou různé – inzerce v tisku, televizní či rozhlasové spoty, reklamy na internetu apod.³⁴

Reklamy vybízející k půjčkám mohou vyvolávat pocit, jak snadné je si peníze půjčit, nicméně bagatelizují jejich negativní dopady. Úvěry si obecně berou neúspěšní lidé, kteří neumí našetřit peníze a utrácí za zbytečnosti. Na rozdíl od bohatých, kteří spoří a jsou rozvážní, rozmýšlí nad každou mincí.³⁵

³² KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Sociální ochrana chudých v České republice. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1302-7. str. 7.

³³ MAREŠ, Petr. Sociologie nerovnosti a chudoby. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-61-3. str. 49-50.

³⁴ VYSEKALOVÁ, Jitka. Psychologie reklamy: nové trendy a poznatky. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2007. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2196-5. str. 21.

³⁵ JÍLEK, Josef. Finanční trhy a investování. Praha: Grada, 2009. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-1653-4. str. 464.

Nicméně se domnívám, že rizikových situací je mnohem více. Může se jednat například o rozvod, situace ohledně matek samoživitelek, situaci spojenou s nepříznivým zdravotním stavem, nebo třeba patologickým chováním (alkohol, drogy, hazard). Své místo zde má také zvyknutí si na „život na vysoké noze“, kdy jedinec nehodlá slevit ze svých vyšších životních standardů. Zcela jistě je značným rizikem také situace ohledně rostoucích cen energií a vyplacením vysokých záloh nových klientů, která je aktuálním tématem.

4. DŮSLEDKY DLUHOVÉ PASTI

V této kapitole věnuji svou pozornost na důsledky dluhové pasti. Dopad dluhové spirály na člověka nemá vliv pouze hlediska ekonomického (nedostatek financí), nýbrž i sociálního (kvalita bydlení, sociální vyloučení).³⁶ Níže v této kapitole se budu věnovat, dle mého názoru, nejčastějším důsledkům dluhové pasti.

4. 1. Snížení životního standardu

Důsledkem zadlužení je, dle mého názoru, snížení životního standardu. Dluhy mají jistě vliv na ekonomickou funkci jedince či rodiny. V situaci, kdy musí dlužník měsíčně splácet, zvýší se mu logicky i jeho výdaje. V extrémním případě mohou dluhy být spjaty s chudobou – špatným zdravotním stavem, hladem, podvýživou, neexistence příjmu k zajištění živobytí.³⁷

4. 2. Sociální vyloučení

Význam tohoto slovního spojení spočívá ve znevýhodnění. Skupiny společnosti (např. zadlužení) mohou být znevýhodněny na úkor jiných skupin. V důsledku znevýhodňování jsou tyto skupiny vytlačovány na okraj společnosti.³⁸ Sociálně vyloučený jedinec netrpí pouze materiálně, nicméně také sociálně (ztráta postavení ve společnosti, rozvázání kontaktů).³⁹

4. 3. Exekuce

Tento pojem označuje vynucení povinnosti dlužníka (povinného), kterou dobrovolně nesplnil vůči věřiteli (oprávněnému).⁴⁰

Důležité je, že pouze existence pohledávky po splatnosti nestačí, aby byla vykonána exekuce. V praxi to funguje asi takto:

Pokud se věřitel s dlužníkem nedomluví (například na splátkovém kalendáři), je věřitel nucen se obrátit na soud. Soud objektivně rozhodne, zda se jedná o opodstatněnou

³⁶ Agentura pro sociální začleňování: Zadluženost [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/zadluzenost/>

³⁷ BATTHYÁNY, Karina a Mariana CABRERA. Právo nežít v chudobě: chudoba jako porušování lidských práv. Praha: Filosofia, 2010. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-321-6. str. 15.

³⁸ Agentura pro sociální začleňování: Index sociálního vyloučení [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

³⁹ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3. str. 412.

⁴⁰ ŠTIKA, Martin. Exekuce v praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-835-8. str. 29.

pohledávku a následně vydá exekuční titul (exekučním titulem mohou být platební rozkaz, soudní rozsudek, notářský zápis, rozhodčí nález), který je nezbytně nutný pro zahájení exekučního řízení. V tento moment však ještě dlužník v exekuci není, je pouze informován o povinnosti zaplatit dluh ve lhůtě, kterou dokument stanovuje. Proto je nutné na obsílku tohoto typu reagovat. Nicméně, pokud ani v tento moment dlužník nereaguje a nesplatí dluh ve lhůtě, která byla uvedena v dokumentu, věřitel podá exekuční návrh. Exekuční návrh zpravidla podává věřitel (soudnímu vykonavateli nebo soudnímu exekutorovi). Na základě pověření exekučního soudu lze zahájit vymáhání. Pokud soud neshledá v exekučním návrhu pochybení, do 15 dnů nařídí exekuci. Exekutor je povinen doručit dlužníkovi obsílku, ve které povinnému oznámí, že je s jeho osobou zahájeno exekuční řízení. Nicméně, exekutor může například zablokovat nemovitost nebo obstatit bankovní účet povinného ještě před tím, než je mu oznámeno zahájení exekuce (aby dlužník nestihl převést majetek).⁴¹ Věřitelé si častěji vybírají soudní exekutory před soudními vykonavateli, neboť se jedná o rychlejší variantu.⁴²

Faktem zůstává, že „*pokud výtěžek z exekuce nepokryje dlužnou částku, dlužník zůstává dlužníkem dále*“.⁴³

Exekuce je možno provádět následujícími způsoby: zabavením peněz na bankovním účtu, srážkami ze mzdy a jiných příjmů (sociálních dávek), zabavením movitého a nemovitého majetku.⁴⁴

Výjezdy do míst, kde povinní pobývají, soupis movitých věcí, předávání písemností nebo provádění místního šetření má (většinou) na starosti vykonavatel soudního exekutora. Jedná se o zaměstnance soudního exekutora, který je pověřen soudním exekutorem k výše zmíněnými akcím.⁴⁵

Důsledků dluhové pasti je samozřejmě více. Dle mého názoru mohou dluhy a dluhová past stát za rozvodem, nebo za ztrátou domova (a tedy i bezdomovectvím).

⁴¹ Tamtéž. str. 70-95.

⁴² JÍLEK, Josef. Finanční trhy a investování. Praha: Grada, 2009. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-1653-4. str. 539.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

⁴⁵ Exekutorská komora ČR: Kdo je vykonavatel [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/868-33-kdo-je-vykonavatel?w=>

5. PREVENCE DLUHOVÉ PASTI

V kapitolách výše jsem popsal, jaké jsou příčiny vzniku dluhové pasti a následně také její důsledky. Nyní bych se chtěl věnovat způsobům, jak dluhové pasti předcházet, tedy její prevenci.

Prevenci dělíme na primární, sekundární a terciární. Primární prevence má za úkol, aby rizikové chování vůbec nenastalo. K tomu slouží například různé semináře, besedy, nebo vzdělávání ve školách. Sekundární prevence působí na klienty, kteří mají sklony k rizikovému jednání, případně tak jednají. Terciární prevence zmiňuje následky.

5.1. Finanční plánování

Finanční plánování je jednou z praktik, díky které můžeme dluhové pasti předejít. V praxi to znamená uvědomění si cílů a následné připojení peněz. Stanovíme cíl (např. dovolená), na který musíme nashromáždit peníze. Peníze můžeme nashromáždit do obálky, do hrníčku, do kasičky, nebo na spořicí účty.⁴⁶

Cíle			Zdroje		
<i>Co</i>	<i>Kdy</i>	<i>Kolik</i>	<i>Jednorázově</i>	<i>Pravidelně</i>	<i>Kam</i>
Dovolená	2 roky	60 000	0 Kč	2 500	Kasička
Nový telefon	2 měsíce	15 000	15 000 Kč	0 Kč	Obálka
Rezerva	-	-	0 Kč	4 000 Kč	Účet

Tabulka 1 – Příklad finančního plánu

Zdroj: SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-3123-5. str. 12, UPRAVENÉ*

Pomocí této tabulky jsme schopni zjistit, jaké máme stanovené cíle a kdy jich budeme moci dosáhnout. Plán nám také pomůže napanikařit, nebo nás namotivuje k dosažení našich vytyčených cílů.

Finanční plán slouží jako preventivní nástroj před dluhovou pastí z důvodu hlídání základních rizik. Jeho zásluhou máme likvidní rezervu, tedy rychle dostupné peníze

⁴⁶ SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-3123-5. str. 11-12.*

(na nečekané výdaje, např. oprava auta). Tyto peníze mohou sloužit také v situaci výpadku příjmů. Zároveň nám plán poslouží k zajištění majetku a příjmů.⁴⁷

Z výzkumných dat agentury STEM/MARK (Finanční gramotnost září 2010) by nebyla schopna zaplatit své výdaje v situaci výpadku příjmů na 1 měsíc až 1/3 domácností. Tato skupina obyvatel je tedy velmi zranitelná, neboť se mohou snadno dostat do svárů úvěrů. Nemá-li rodina dostatek finančních rezerv, bude složité zaplatit půjčku, natož s úroky. Doporučení finančního plánu je, že bychom měli mít finanční rezervu ve výši 6 měsíčních výdajů.⁴⁸

Výhodou finančního plánu je fakt, že si uvědomíme, jakými finančními prostředky doopravdy disponujeme a jaké produkty si za ně můžeme koupit. Uvědomění si, že na vysněný produkt nenašetříme, je zcela zásadní. Naše další kroky by měly směřovat k většímu úsilí šetřit, nebo bychom měli slevit ze svých požadavků a pořídit si produkt levnější, případně produkt nechtít. Zpravidla není výhodné tuto situaci řešit úvěrem, neboť tímto způsobem situaci nezlepšíme. Naopak, splácení nás vyjde mnohem hůře než spoření.⁴⁹

5. 2. Finanční gramotnost + vzdělávání

Dalšími nástroji sloužícími jako prevence před dluhovou pastí jsou finanční gramotnost a finanční vzdělávání.

Ministerstvo financí definuje finanční gramotnost jako „*soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování*“.⁵⁰ Finanční gramotnost označuje osobní odpovědnost za vedení osobních financí. Jedná se o „*schopnost číst, analyzovat, řídit a komunikovat o osobních finančních podmínkách, které ovlivňují hmotnou životní úroveň*“.⁵¹

Finanční vzdělávání pomáhá lidem pochopit, jak nakládat s jejich penězi a adaptovat se tak na změny – životní události nebo své potřeby. Je pravidlem,

⁴⁷ SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance: řízení financí pro každého. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-3123-5. str. 17.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Ministerstvo financí ČR: Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? [online]. [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/>

⁵¹ DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9. str. 13.

že se vzděláváme, abychom byli gramotní. Finanční vzdělávání je slovní spojení znázorňující proces, postup. Finanční gramotnost je znázorňuje úroveň finanční vzdělanosti.

V České republice se od roku 2010 řídíme Národní strategií finančního vzdělávání. V lednu roku 2020 byla dokonce schválena její aktualizovaná verze. Cílem této strategie je tvořit podmínky pro dlouhodobé zvyšování finanční gramotnosti. Finanční gramotnost je nejen prevencí před lichvou, exekucemi, chudobou, ale také směrem ke zmenšení počtu státních zásahů (např. k poskytování podpory). Stát se v problematice finančního vzdělávání zaměřuje na ohrožené skupiny (seniory, nezaměstnané), ale také na osoby pomáhající ohroženým lidem – sociální pracovníky, zaměstnance úřadů práce. Děti na základních a středních školách se finančně vzdělávají již od roku 2010. Stát také realizuje finanční vzdělávání ve spolupráci se soukromými osobami (veřejné, soukromé či neziskové subjekty). Vzdělávání by tak mělo být více rozšířené a mělo by zajistit jeho vyšší kvalitu.⁵²

V současné době je index finanční gramotnosti na hodnotě 55 %. V důsledku pandemie COVID-19 lidé uvažují o penězích především v rámci hospodaření své domácnosti. Pro finanční vzdělávání není prostor. Nicméně, se zlepšením situace by se mohl zvětšit i zájem o vzdělávání v této oblasti. Dobrou zprávou je, že lidé stále více častěji myslí na „zadní vrátka“, a to tak, že snížili výdaje za běžnou spotřebu. Finanční gramotnosti se Češi učí nejčastěji z vlastních zkušeností, nebo od finančních poradců. Domnívají se, že finanční gramotnosti by se mělo věnovat především v rámci školního systému. Pro děti je však zásadním vzorem rodina. Základy v oblasti hospodaření se snaží předat dětem na 1. stupni 29 % rodičů, 26 % dokonce již v mateřské škole.⁵³

Index finanční gramotnosti v čase

- 2021–55 %
- 2020–61 %
- 2019–57 %
- 2018–56 %
- 2017–55 %
- 2016–54 %

Obrázek 7 – Index finanční gramotnosti 2016-2021

Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-financni-gramotnost-2021>

⁵² Ministerstvo financí ČR: Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 [online]. [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>

⁵³ Česká bankovní asociace: Průzkum ČBA: Finanční gramotnost Čechů 2021 [online]. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-financni-gramotnost-2021>

V této kapitole jsem zmínil prevenci spíše primární. Nicméně, pro mou diplomovou práci je důležitější z hlediska tématu a výzkumu prevence sekundární či ještě spíše terciární. Práci v terénu u klientů, kteří se nachází v dluhové pasti, zajišťuje sociální práce.

6. SOCIÁLNÍ PRÁCE A ZADLUŽENÍ

Mezinárodní federace sociálních pracovníků definuje sociální práci jako „činnost, která předchází nebo upravuje problémy jednotlivců, skupin a komunit, vznikající z konfliktů potřeb jedinců a společenských institucí. Jejím záměrem je zlepšit kvalitu života všech lidí“.⁵⁴

Věra Malík Holasová uvádí, že se jedná o společenskovední disciplínu a zároveň má své pole působení v praktické činnosti. Za účel má vysvětlit a řešit sociální problémy. Měla by v lidech rozvíjet potenciál. Důležitá je také společenská solidarita. Dbá se na etické hodnoty jako lidská práva, humanismus a sociální spravedlnost.⁵⁵

Sociální práce poskytuje sociální služby. Tyto služby se poskytují osobám, které jsou ve společnosti znevýhodněny, a to za účelem zlepšení jejich života (začlenění zpátky do společnosti). Případně chránit okolní společnost před riziky, které tyto lidé nosí.⁵⁶ Zřizovateli služeb mohou být stát, kraje, obce, nestátní neziskové organizace nebo fyzické osoby. Sociální služby jsou ukotveny v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.⁵⁷

Služby v sociální práci realizuje sociální pracovník, což je „samostatný profesionál vzdělaný v oboru, který se řídí etickým kodexem své profese. Ve své činnosti je povinen respektovat práva a potřeby uživatele služby, který je jeho klientem, stejně jako poslání a hodnoty organizace, v níž pracuje. Uživatele služby chápe jako aktivního spolupracovníka, který má kromě práv také své povinnosti.“⁵⁸

Měl by mít jisté kompetence – dostatek vědomostí a zkušeností, poradenské, komunikativní. Zároveň by se měl držet etického kodexu (ctít lidskou důstojnost, sociální rovnost, ...).⁵⁹

Pro mou diplomovou práci je stěžejní práce sociálních pracovníků v oblasti sociálního (dluhového) poradenství. Služba má za úkol klientovi poskytnout důležité informace,

⁵⁴ Charita Opava: Sociální práce [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z:

<https://www.charitaopava.cz/equal/metodika/cd/cz/text5a.htm>

⁵⁵ MALÍK HOLASOVÁ, Věra. Kvalita v sociální práci a sociálních službách. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4315-8. str. 10.

⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3. str. 9.

⁵⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Sociální služby [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1>

⁵⁸ Charita Opava: Sociální práce [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z:

<https://www.charitaopava.cz/equal/metodika/cd/cz/text5a.htm>

⁵⁹ KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. Etika pro zdravotně sociální pracovníky. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7. str. 72-74.

kteřé přispějí k řešení nepříznivé situace.⁶⁰ Dluhové poradenství pomáhá osobám, kteřé jsou v situaci spojené s dluhy a tuto nepříznivou situaci neumí nebo nedokáží vyřešit z různých důvodů (nedostatek financí, informací, vzdělání).⁶¹ Domnívám se, že referenční pole dluhového poradenství se nachází v prevenci sekundární i terciární.

Zajímavým příkladem dluhového poradenství je situace ve Švédsku, kdy přímo v obcích/městech/magistrátech pracují dluhová poradci. Jsou tedy blíže potencionálním klientům. Služba je dobrovolná a bezplatná. Vzdělání dluhových poradců je různé – právní, finanční vzdělání, sociální pracovníci, někteří i bez vysokoškolského vzdělání. Pokud se klienti dostaví dobrovolně, značí to motivaci.⁶²

6. 1. Metody sociální práce⁶³

Sociální pracovníci provozující dluhové poradenství mohou využít následující metody – mapování dluhů, vyjednávání s věřiteli, bránit klienta u soudu, nebo se přímo účastnit spolupráce s klientem v exekuci.

Metoda mapování dluhů spočívá v objasnění stavu – jakou sumu a u jakých věřitelů klient dluží. Tyto informace poskytuje soud, neboť tato instituce zaznamenává všechny soudní spory, které jsou spojeny s dlužníkem. Soud můžeme požádat o lustraci soudních a exekučních řízení, které jsou vedeny proti osobě dlužníka. Lze nahlédnout i do soudních spisů, které soud archivuje. Komplikace v mapování dluhů mohou nastat u osob, které často měnily svá trvalá bydliště, protože se změnil také soud, který měl problém řešit. Evidence těchto závazků bude rozdělena mezi více soudů.

Mapovat dluhy lze také skřze Centrální evidenci exekucí. Z evidence můžeme dostat data o všech exekucích, které jsou vedeny proti osobě dlužníka, jejich spisové značky,

⁶⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Sociální služby [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1>

⁶¹ Člověk v tísni: Dluhové poradenství [online]. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsini.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/dluhove-poradenstvi>

⁶² TRYGGED, Sven. Embedded counselling in advisory work with clients in debt [online]. Journal of Social Work Practice. 2012, vol. 26, issue 2, p. 245-258 [cit. 2022-01-05]. DOI: 10.1080/02650533.2011.610594. ISSN 0265-0553. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/246949080/Embedded-Counselling-in-Advisory-Work>

⁶³ DOBEŠ, Jan a kol. Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel [online]. Česká republika - Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Metodika_resheni_predluzenosti_nejchudsich_obyvatel.pdf/ead7cd34-787d-3ffe-b75f-c5eb1f087f00 str. 33-36.

exekutorské úřady, které exekuce proti dlužníkovi spravují. Přístup do této evidence je zpoplatněn.

Může se však stát, že se závazky dlužníka ještě nestaly cílem soudního nebo exekučního vymáhání. V této situaci se využívají databáze bankovních a nebankovních subjektů. Problémem je, že data do těchto databází subjekty zadávají podle svých úsudků. Každý subjekt navíc využívá jinou databázi.

Pokud však budeme čerpat data z těchto zdrojů, nedozvíme se výši dlužnickových závazků. Abychom zjistili výši závazků, musíme kontaktovat věřitele nebo exekutora. K výši závazků se také přičítá úroky, pokuty, náklady na exekuci a soudní řízení.

Dluhové poradenství může probíhat také formou vyjednávání s věřiteli. Tato forma spočívá v navázání kontaktu věřitele s dlužníkem a následné sjednání mimosoudního řešení sporu. Dohodu mezi věřitelem a dlužníkem je vhodné stvrdit písemnou formou. Řešením sporu by měla být vzájemná domluva na splátkovém kalendáři. Osoba dlužníka by při vzájemném kontaktu s věřitelem měla uvést příčiny prodlení a následně navrhnout východisko, tedy výši finančních prostředků, které by byl schopen splácet.

Dlužníkovi lze pomoci i obranou u soudu. Pokud si klient žádá tuto formu pomoci, je nutné prozkoumat smluvní dokumentaci a verifikovat oprávněnost pohledávky. Je nutné sepsat všechny pochybnosti (původ pohledávky, platnost, přiměřenost výše pohledávky) a následně je předložit soudu. Nejčastěji se vymáhání dluhu provádí skrze vydání platebního rozkazu. K tomu musí být soudu předložena kompletní dokumentace. Dlužník se však může bránit tzv. odporem (nesouhlas s výrokem soudu, neschopnost dluh zaplatit). Ten může podat ve lhůtě 15 dní, následně by ve 30 dnech měl podat vyjádření (tzn. vyjasnit důvody, proč je vydaný platební rozkaz neoprávněný – dluh byl již splacený, nevěděl o jeho existenci, ...). Na základě toho může soud zrušit platební rozkaz a nařídit jednání. V tuto chvíli dlužník může rozporovat pohledávku (její výši nebo důvod), nebo se v případě neschopnosti splatit dluh najednou domluvit na splátkovém kalendáři.

Dlužníkovi můžeme pomoci i v případě, že se nachází v exekuci. Co je to exekuce jsem popsal již v kapitole výše. Klienta bychom měli „proškolit“ v oblasti exekucí – co od exekutorského úřadu očekávat, jaká jsou jeho práva a především povinnosti. Pokud se na nás obrátí klient v této situaci, musíme hned zjistit,

jakým exekutorským úřadem je exekuce vedena (spisovou značku, pohledávku). Informace tohoto typu by měl dlužník obdržet v tzv. Výzvě k dobrovolnému splnění exekuce. Případně lze informace dostat přímo od pověřeného exekutorského úřadu, nebo z již zmíněné Centrální evidence exekucí. Po zjištění těchto zásadních informací by se měla najít cesta, kterou by dlužník začal umořovat svůj dluh. K tomu je potřeba vědět výši dluhu, která se skládá z jistiny, úroků a samotných nákladů na exekuci. Dluh jako takový se mění každý den. Důležitá je také osvěta, že exekuce nemá za cíl dlužníka zničit, byť zcela jistě má vliv na jeho každodenní život. Na místě je také varování klienta před různými obchodníky s chudobou (lichváře, oddlužovací agentury, ...), kteří nabízejí snadný postup vymanění se z dluhové pasti prostřednictvím dalších riskantních smluvních závazků.

6. 2. Organizace spolupracující se zadluženými

Organizací, které spolupracují se zadluženými, najdeme mnoho. Dá se logicky odvodit, že ve větších městech bude větší počet těchto institucí než v nějaké malé vesničce. Nicméně, v dnešní době tyto organizace poskytují služby i na dálku (přes internet, telefonicky).

Jednou z institucí, která pomáhá lidem v dluhové pasti, je Člověk v tísni. Organizace poskytuje dluhové poradenství – kontaktují věřitele dlužníků, se kterými se snaží najít řešení (např. splátkové kalendáře), jakým by klienta dostali z dluhové pasti, pomáhají klientovi se zajištěním procesu oddlužení, snaží se pomoci klientům v exekucích (sloučit exekuce, případně je na základě neplatných rozhodčích nálezů zrušit). V organizaci funguje helplinka, tedy telefonické poradenství, kde klientům pomáhají vyznat se v problematice půjček, řeší problémy s dluhy, s výpadky příjmu apod. „V roce 2019 jsme začali s projektem mobilního dluhového poradenství. Odborné dluhové poradenství tak nabízíme i mimo naše kamenné pobočky. V polovině roku 2020 jsme v reakci na růst poptávky po této službě, který očekáváme s prohlubujícími ekonomickými dopady koronavirové krize, vytipovali další města obce, ve kterých zatím není služba dluhového poradenství lidem dostupná. V druhé polovině roku 2020 jsme začali budovat síť nových mobilních poradců, kteří od počátku roku 2021 začínají objíždět první města a nabízet svoji pomoc.“⁶⁴

⁶⁴ Člověk v tísni: Dluhové poradenství [online]. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/dluhove-poradenstvi>

Další organizací, která se snaží klientům pomoci v této nepříznivé situaci je Nadační fond proti dluhové pasti. Cílem organizace je snaha o prosazení zmírňujících opatření v legislativě. Pomáhá také lidem v exekuci, především finanční a materiální pomocí.⁶⁵

Proti dluhové pasti mohou bojovat i obce. Zadluženým klientům mohou pomoci tím, že v jejich oblasti zřídí dluhové poradenství (s tím spojenou její propagaci, terénní službu apod.), budou dohlížet na dluhové a finanční vzdělávání ve školách, vyhlášením zákazu podomního prodeje v obci, snaha o regulaci hazardu, snahou o osvětu obyvatelstva (besedy, semináře), nebo vytvářením kvalitního prostředí pro spolupráci aktérů na místní úrovni.⁶⁶

Instituci pomáhající na poli zadluženosti je také Institut prevence a řešení předluženosti. Ta se snaží, jak již napovídá její název, pomáhat v oblasti vzdělávání (zaměstnanců, zaměstnavatelů, nebo pracovníků pomáhajících profesí), zasazuje se o systémové změny, nebo pomáhá ve firmách – instituce nabízí komplexní podporu zaměstnanců, zprostředkovává přípravu insolvenčních návrhů a snaží se zastavovat protiprávní exekuce. Zároveň instituce spravuje interaktivní mapy exekucí a osobních bankrotů.⁶⁷

Posledním příkladem instituce pomáhající klientovi v boji s dluhovou pastí je Poradna při finanční tísni. Jedná se o nestátní, neziskovou a nekomerční obecně prospěšnou společnost. Společnost provozuje bezplatnou linku, na kterou se mohou lidé obrátit pro pomoc. Mezi služby této společnosti patří zpracování insolvenčních návrhů, aktivní prevence zadlužování, komunikace s věřiteli, analýza závazků, sestavení rozpočtu atd. Všechny služby jsou poskytovány zdarma.⁶⁸

Organizací pomáhajících klientům proti dluhům a dluhové pasti je samozřejmě více, nelze se zmínit o všech. Za zmínku zcela jistě stojí aktivity Radka Hábla, jehož osoba stojí za Institutem pro prevenci a řešení předlužení, mapami exekucí a osobních bankrotů.⁶⁹ Domnívám se, že především díky jeho aktivitám se problematika dluhové pasti dostává čím dál více do povědomí veřejnosti.

⁶⁵ Nadační fond proti dluhové pasti: O fondu [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.nfpdp.cz/o-fondu>

⁶⁶ Agentura pro sociální začleňování: Zadluženost [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/zadluzenost/>

⁶⁷ Institut prevence a předlužení: Služby [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/sluzby/>

⁶⁸ Poradna při finanční tísni: Press kit [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: https://www.financnitisen.cz/press_kit.php

⁶⁹ Radek Hábl: O mně [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.radekhabl.cz/o-mne/>

Na závěr této kapitoly bych chtěl zmínit Alianci proti dluhům. Jedná se o organizaci, která se snaží dlužníkům pomoci porozumět problému předluženosti, jak tyto problémy vyřešit, a především klientům poradit, kam se mají obrátit pro pomoc v jejich regionu.⁷⁰ Na jejich internetových stránkách lze dohledat spolupracující organizace, které poskytují dluhové poradenství ve všech krajích České republiky (včetně adres a telefonních čísel).⁷¹

⁷⁰ Aliance proti dluhům [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://alianceprotidluhum.cz/>

⁷¹ Aliance proti dluhům: Kontakty [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://alianceprotidluhum.cz/kontakty/>

7. ŘEŠENÍ DLUHOVÉ PASTI

V problematice řešení dluhové pasti se zmíním o insolvenční, ale také o milostivém létu.

7.1. Insolvenční

Jinými slovy také oddlužení nebo osobní bankrot. Tento proces umožňuje dlužníkům dostat se z dluhové pasti, nicméně za dosti tvrdých podmínek. Oddlužení spočívá v zaplacení všem věřitelům minimálně 30 % jejich pohledávek. Zaplatit lze jednorázově, prodejem majetku (soudem určeného), nebo splátkami.⁷² Využít jej mohou osoby, které nemají dluhy z podnikání, a to za podmínek, kdy mají 2 a více věřitelů a dluhy po splatnosti 30 a více dnů, které nejsou schopni splácet (jsou tzv. v úpadku).⁷³

Oddlužení má své výhody – fixace celkového dluhu, stop nárůstu úroků, umožňuje nový začátek atd. Nicméně má i své nevýhody – až 5 let žít pouze s nezabavitelnou částkou, nelze odmítnout dědictví, platba insolvenčního správce atd. Pokud je s osobou vedeno insolvenční řízení, je dlužník povinen hradit minimálně peněžitou sumu, která se rovná dvojnásobku insolvenčního správce (2 x 1089 Kč). Aby mohl člověk vyhlásit osobní bankrot, musí předložit návrh na povolení oddlužení, který pomohou vytvořit neziskové organizace, exekutoři, notáři, insolvenční správci, nebo osobně, pokud má dlužník vzdělání v ekonomickém či právnickém směru. Takový návrh musí obsahovat údaje o příjmech (v předešlém i následujícím roce), označení dlužníka a návrh způsobu oddlužení. Příkladá se také výpis z trestního rejstříku a seznam majetku.⁷⁴

Proces oddlužení trvá u starobních a invalidních důchodců (2. a 3. stupně) 3 roky, v případě splacení alespoň 60 % celkového dluhu a odměn insolvenčnímu správci 3 roky, v ostatních případech 5 let. Pokud dlužník splní kritéria, je osvobozen od zbytku nesplaceného dluhu.⁷⁵

⁷² Ministerstvo financí: Oddlužení (osobní bankrot) [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z:

<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/tipy-navody/tipy-a-navody-financni-vzdelavani/oddluzeni-osobni-bankrot>

⁷³ RadekHabl.cz: Informace o osobním bankrotu [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z:

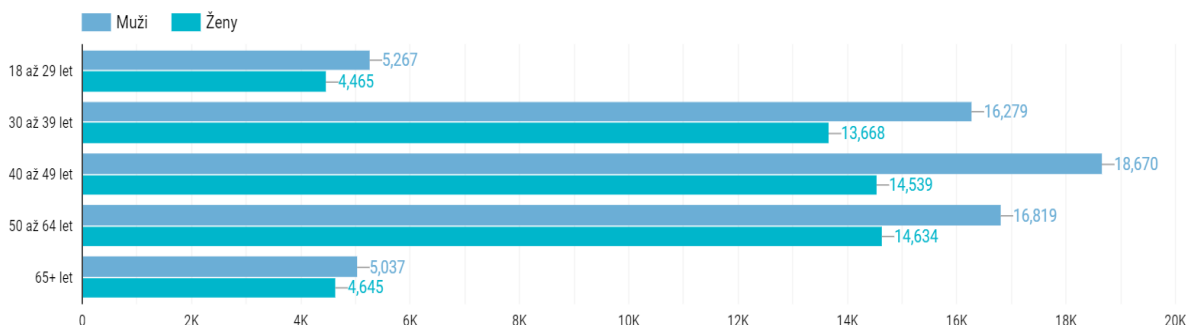
<https://www.radekhabl.cz/osobni-bankrot/informace-o-osobnim-bankrotu/>

⁷⁴ RadekHabl.cz: Informace o osobním bankrotu [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z:

<https://www.radekhabl.cz/osobni-bankrot/informace-o-osobnim-bankrotu/>

⁷⁵ Tamtéž.

V ČR se v insolvenční ochraně nacházejí častěji muži, nejčastěji ve věkové skupině 40-49 let, konkrétně 18 670 mužů. Nejvíce žen v osobním bankrotu je ve věkové skupině 50-64 let, konkrétně 14 634. Data jsou uváděna k datu 31. 1. 2022.⁷⁶

Obrázek 8 – Demografie lidí v osobním bankrotu

Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/osobni-bankroty/>

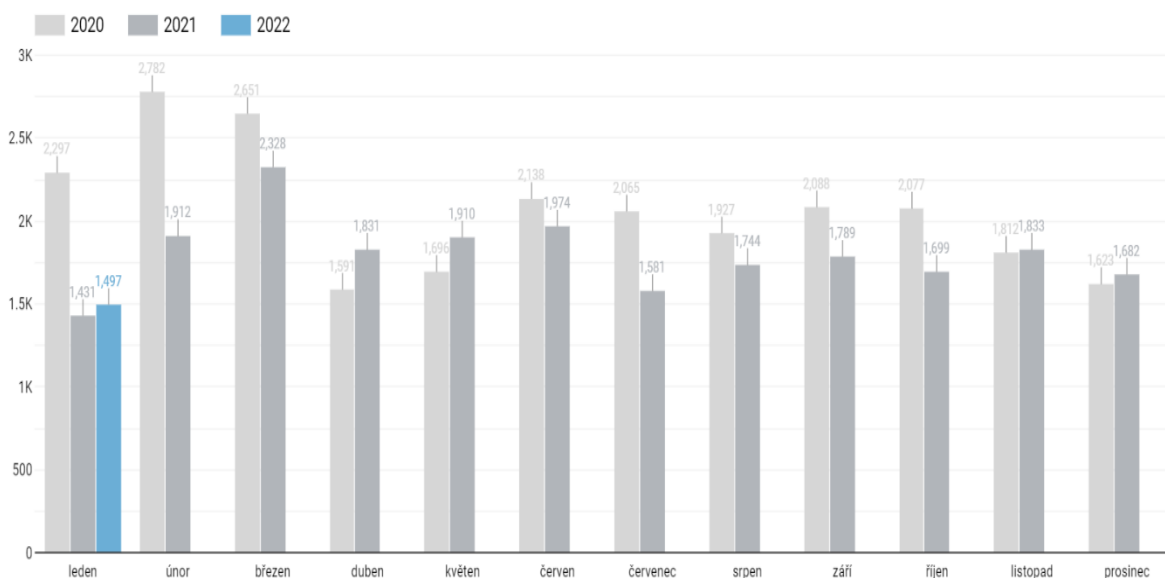
Co se týče meziročního srovnání počtů žádostí o osobní bankrot, tak se tento počet meziročně snižuje. Zatímco v roce 2018 žádalo 28 802 osob o oddlužení, v roce 2021 žádalo o oddlužení 21 714 osob. Data jsou opět uvedena k datu 31. 1. 2022.⁷⁷

⁷⁶ Institut prevence a předlužení: Osobní bankroty [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/osobni-bankroty/>

⁷⁷ Tamtéž.

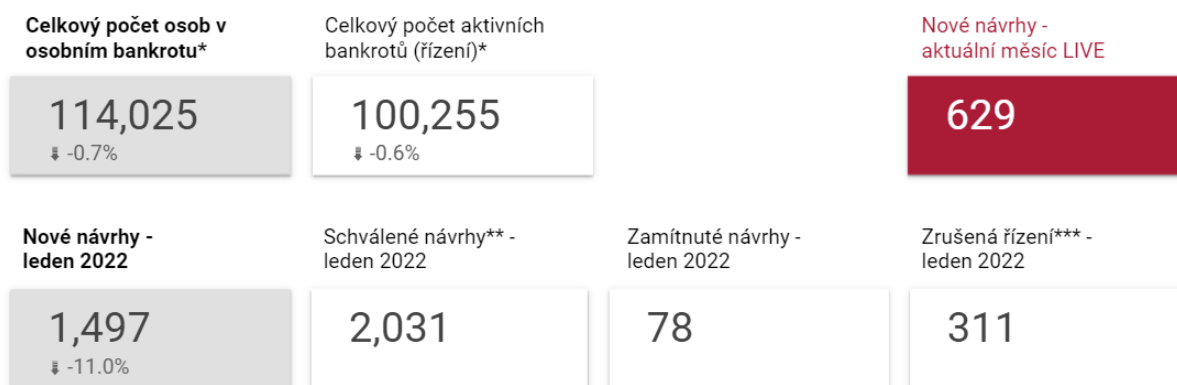
2019 28,802	2020 24,747	2021 21,714
----------------	----------------	----------------

AŽ | ⋮

Obrázek 9 - Počty žádosti o osobní bankrot - meziroční srovnání
Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/osobni-bankrot/>

Z dat vyplývá, že aktuální počet osob v osobním bankrotu je 114 025. Počet aktivních řízení je 100 255. Celkový počet osob v insolvenční bude vždy vyšší než počet aktivních bankrotů, protože v rámci jednoho řízení být 2 osoby (manželé). V lednu 2022 bylo podáno 1497 nových návrhů na oddlužení a schváleno 2031 návrhů. Délka schválení návrhu od jeho podání je 4-6 měsíců. V tomto měsíci bylo zamítnuto 78 návrhů a 311 řízení bylo zrušeno. Příčinami zrušení řízení jsou nejčastěji smrti dlužníka nebo neplnění podmínek. Data jsou opět uvedena k datu 31. 1. 2022.

% porovnání s předchozím měsícem.

* Počet osob v osobním bankrotu je vždy vyšší než počet řízení, neboť v rámci jednoho řízení mohou být manželé, tedy 2 osoby.

** Schválení osobního bankrotu trvá od podání návrhu v průměru 4 - 6 měsíců.

*** Nejčastějším důvodem zrušení schváleného procesu v jeho průběhu je neplnění podmínek (žádné nebo malé splátky) nebo úmrtí dlužníka.

Obrázek 10 - Klíčové metriky k osobním bankrotům v České republice
Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/osobni-bankrot/>

7. 2. Milostivé léto

Milostivé léto je akce, která byla vyhlášena státem. Její myšlenka má původ v biblických kořenech, kdy se jednou za padesát let měly dluhy odpustit.⁷⁸ Dlužníkům umožňuje zbavit se vysokých nákladů za exekutorské poplatky, úroky apod., které nejen že navýšily původní dlužnou částku, ale také komplikují její splácení. Akce je platná v období od 28. 10. 2021 až do 28. 1. 2022.⁷⁹

Podmínky jsou následující – dluh se musí týkat státu, obce nebo jejich organizací (dopravní podniky, vodovody, pojištění apod.), dluh musí být v exekuci (nelze být v oddlužení) a exekuce musí být vedena soudním exekutorem. Dlužník, který by chtěl využít této akce, musí zjistit (např. u exekutora) přesnou výši dluhu a následně zaplatit výši jistiny (původní dluh bez úroků) + 908 Kč na náklady exekuce.⁸⁰

Postupem času se k milostivému létu začali přidávat i věřitelé ze soukromoprávních sfér (např. Home Credit, Air Bank, MONETA Money Bank apod.).⁸¹

Nicméně, dle JUDr. Ing. Martina Štíky, soudního exekutora, akce nesplnila záměr, neboť se do ní zapojili pouze dvě skupiny dlužníků – aktivní splácející, kteří by exekuci postupem času zaplatili, a v druhé řadě dlužníci systematicky se vyhýbající exekucím (exekutor zjišťuje příjmy obtížně, umí se pohybovat v zóně šedé ekonomiky – inkasují hotovost nebo skrze účty třetích osob). Matky samoživitelky, sociálně slabé osoby, osoby v dluhových pastích či senioři využili možnosti zbavit se dluhů pouze výjimečně.⁸²

Pro velkou skupinu dlužníků bylo navíc nemožné splatit výši jistiny za dobu 3 měsíců. Z důvodu exekuce se jim velká část mzdy strhává, majetek už nejspíš nemají. Proto organizace Člověk v tísni vyhlásila sbírku s názvem „SOS Milostivé léto“.

⁷⁸ Ekumenická akademie: Biblické kořeny kampaně Milostivé léto [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://ekumakad.cz/cz/temata/biblicke-koreny-kampane-milostive-letu>

⁷⁹ Institut prevence a řešení předlužení: Milostivé léto, umožňující smazat vysoké příslušenství dluhu, je tu [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/novinky/milostive-letu-umoznujici-smazat-vysoke-prislusenstvi-dluhu-je-tu-47/>

⁸⁰ Nedlužím státu.cz: Milostivé léto [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.nedluzimstatu.cz/milostive-letu/>

⁸¹ Milostive-Leto.eu [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://milostive-letu.eu/?gclid=Cj0KCQiAjJOQBhCkARIsAEKMtO25COkTuTIOITvXL9pyEBngSzPOgsp3nLZzFmVzt2V6YoIm4bFuuAcaAuGqEALw_wcB

⁸² Advokátní Deník: JUDr. Ing. Martin Štika: Milostivé léto svůj záměr nesplnilo [online]. 3. 2. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/02/03/judr-ing-martin-stika-milostive-letu-svuj-zamer-nesplnilo/>

Prostředky byly využity na pomoc jednotlivcům či rodinám, které sami nemohli splatit dluh ze svých finančních příjmů.⁸³

Organizaci Člověk v tísni kontaktovalo přes 120 tisíc klientů v souvislosti s touto akcí. Díky vyhlášené sbírce organizace dokázala pomoci 245 rodinám, a to celkovou sumou 14 milionů korun. Pomocí této vybrané částky se podařilo ukončit přibližně 1000 exekucí, a to za více než 100 milionů korun.⁸⁴ Z dat Charity vyplývá, že jejich dluhové poradny kontaktovalo přibližně 700 dlužníků, kteří se chtěli této akce zúčastnit a chtěli se tak svého dluhu zbavit. Z tohoto počtu se však po splnění všech zákonných podmínek mohlo účastnit 199 dlužících.⁸⁵

S akcí se také pojily problémy. Jedním z problémů byla délka trvání akce. Dle dluhových poradců byly 3 měsíce příliš krátkou dobou pro vyřízení. Proto se diskutuje, zda proběhne ještě letos druhé kolo. Dluhová poradci pracující pod záštitou Charity proto zpracovali problémy, se kterými se potýkali v praxi, jako doporučení pro případné druhé kolo:

- větší informovanost o akci, podrobný návod pro dlužníky,
- problém složit dostatek peněz na zaplacení jistiny, pro dlužníky by bylo výhodnější zaplatit formou splátek,
- neochota z řad exekutorů – nesoučinnost, někteří ani neodpověděli,
- dodatečné poplatky pro exekutory,
- přeprodej závazků „inkasním“ společností, na které se akce nevztahovala.⁸⁶

⁸³ Člověk v tísni: ČLOVĚK V TÍSNI OTEVŘEL SBÍRKU “SOS MILOSTIVÉ LÉTO.” POMOZTE LIDEM DOSTAT SE Z DLUHOVÉ PASTI! [online]. 4. 11. 2021 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z:

<https://www.clovekvtisni.cz/clovek-v-tisni-otevrel-sbirku-sos-milostive-let-8190gp>

⁸⁴ Seznam Zprávy: Milostivé léto končí. Využil ho jen zlomek lidí, stát jedná o pokračování [online]. 28. 1. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-osobni-milostive-let-konci-stat-uz-jedna-o-jeho-pokracovani-186957>

⁸⁵ Charita.cz: Milostivé léto skončilo. Pomohli jsme téměř dvěma stovkám dlužníků [online]. 3. 2. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/milostive-let-skoncilo-pomohli-jsme-temer-dvema-stovkam-dluzniku/>

⁸⁶ Charita.cz: Milostivé léto skončilo. Pomohli jsme téměř dvěma stovkám dlužníků [online]. 3. 2. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/milostive-let-skoncilo-pomohli-jsme-temer-dvema-stovkam-dluzniku/>

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce se věnuje způsobům řešení dluhové pasti a předcházení tomuto nežádoucímu jevu, tedy prevenci.

Dluhová past a zadlužení obecně je úkazem, který se ve společnosti vyskytuje, zdá se mi, čím dál častěji. Ne všichni zadlužení však vyhledávají pomoc odborníků. Zajímalo mě, jak odborníci na danou problematiku pomáhají svým klientům, kteří pomoc potřebují.

8. METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro výzkumné šetření je zvolen design kvalitativního výzkumu, kde je jako nástroj pro sběr dat zvolen polostrukturovaný rozhovor s odborníky na dané téma.

Gavora výzkum charakterizuje jako „*systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, nebo se získávají poznatky nové*“.⁸⁷

Kvalitativní výzkum je zvolen především pro jeho vlastnosti, tedy zkoumání v přirozeném prostředí, menší počet respondentů, a pro formu dat (absence statických metod). Proti kvantitativnímu výzkumu má výzkum kvalitativní výhodu v tom, že míří do hloubky.⁸⁸

Nástrojem pro výzkum byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Jedná se o nejpoužívanější metodu v kvalitativním výzkumu. Polostrukturovaný rozhovor má hned několik výhod – dopředu systematicky připravené otázky, lze využívat osnovu otázek jako nápovědu (nebo strukturu, abychom se drželi plánu), během rozhovoru lze použít i otázky, které nás zrovna napadnou, a umožňuje koncentrovat všechnu pozornost na hlavní výzkumný cíl.⁸⁹

Pro respondenty jsem si připravil celkem pět okruhů otázek, které se týkaly příčin, prevence a řešení dluhové pasti, práce v praxi a na závěr vzdělávání odborníků.

⁸⁷ GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8. str. 11.

⁸⁸ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6. str. 47-53.

⁸⁹ MIŠOVIČ, Ján. Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor. Praha: Slon, 2019. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2. str. 79-81.

Respondentem číslo 4 byl soudní exekutor, který odpovídal na trochu jiné otázky. Okruhy otázek měl stejné jako předešní respondenti. Vypytaval jsem se ho více na akci milostivé léto, o které jsem se chtěl dozvědět více z jeho pohledu. Více jsme se bavili o insolvenční.

8. 1. Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit na základě zjištěných dat, jaká jsou řešení dluhové pasti nebo zadlužení.

Zjistit, jaký je „návod“ na řešení dluhové pasti, jaké jsou obecně předpoklady pro řešení takové situace a jaké důležité kompetence by měl mít odborník při práci s klienty. Zajímalo mě, jakou mají podle odborníků úlohu neziskové organizace v řešení této problematiky, nebo zda stát dostatečně pomáhá zadluženým. Dalším cílem je poukázat na prevenci, tedy jak předejít těmto jevům ve společnosti. Zda se sami odborníci nějak angažují v posílení prevence apod. Velkým tématem je finanční gramotnost, což je, dle mého názoru, důležitá část prevence zadlužení. Kdy by odborníci na dluhovou problematiku začali finanční gramotnost vzdělávat, případně jakým způsobem.

8. 2. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor pro mou diplomovou práci tvoří odborníci, kteří řeší problematiku zadlužování a dluhové pasti. Jedná se jak o odborníky z neziskových organizací, jejichž náplní práce je pomoc lidem, kteří se do těžké situace dostali, tak i odborník, který je na druhé straně barikády. Člověk, kterého dluhová past živí – soudní exekutor.

Zvolení různorodých respondentů má za cíl širší pohled na problematiku dluhových pastí a způsoby jejího řešení.

Respondent č. 1	Žena, dluhová poradkyně
Respondent č. 2	Žena, dluhová poradkyně
Respondent č. 3	Žena, dluhová poradkyně, vedoucí občanské poradny
Respondent č. 4	Muž, soudní exekutor

Tabulka 2 – Seznam respondentů

8.3. Výzkumné otázky

K mé diplomové práci jsem si stanovil následující hlavní výzkumné otázky, které jsou doplněny otázkami vedlejšími.

HVO 1: Jaké jsou hlavní příčiny zadlužení?

VVO 1A: V čem dělají lidé nejčastěji chyby?

HVO 2: Jakou úlohu hraje prevence v řešení dluhové pasti?

VVO 2A: Jaký vliv má vzdělání na zadlužení jedince?

VVO 2B: Kdy a jak by se mělo vzdělávat v oblasti finanční gramotnosti?

VVO 2C: Posilujete Vy nějak konkrétně prevenci dluhové pasti?

HVO 3: Jaké jsou způsoby řešení dluhové pasti?

VVO 3A: Jaké jsou předpoklady, aby zadlužení mohli dluhy řešit?

VVO 3B: Jaké metody se využívají při práci s klienty?

VVO 3C: Jsou nějaké dovednosti nebo kompetence, které jsou důležité při práci s klienty?

VVO 3D: Je pomoc od státu zadluženým lidem dostatečná?

VVO 3E: Jakou úlohu hrají neziskové/občanské organizace v dluhové problematice?

VVO 3F: Jaký máte názor na akci milostivé léto?

Během výzkumného šetření k diplomové práci jsem tyto výzkumné otázky využil během rozhovorů jako otázky tazatelské. Respondentům z řad odborníků na dluhovou past jsem tak položil otázku, kterou mi zodpověděli celý okruh. Předpokládal jsem, že se v problematice dostatečně orientují a nepotřebují užší okruhy. V případě nedostatečné odpovědi jsem se následně doptával dalšími doplňkovými tazatelskými otázkami.

8. 4. Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo v období od začátku ledna do poloviny února roku 2022. Každý z respondentů byl seznámen s účelem rozhovorů, tj. jako podklad ke zpracování diplomové práce.

Výzkumné šetření formou rozhovoru bylo realizováno se čtyřmi respondenty. Jeden rozhovor byl realizován on-line, konkrétně přes aplikaci MS Teams. Zbylé tři rozhovory byly uskutečněny formou osobního setkání v kanceláři konkrétního respondenta. Rozhovory tedy probíhaly zvlášť.

Délka každého rozhovoru byla odlišná. Rozhovor, který byl uskutečněn on-line, trval přibližně hodinu a půl. Ostatní rozhovory, které byly uskutečněny formou osobního setkání, měly délku v intervalu od 45 minut do 60 minut.

Každý rozhovor byl po souhlasu respondenta nahráván na diktafon a následně přepsán do písemné podoby.

8. 5. Vyhodnocení dat

Obsahem této kapitoly jsou odpovědi respondentů, které byly zjištěny jejich dotazováním. Jelikož si respondenti přáli zůstat v anonymitě, neuvádím nikde jejich jména. Respondenti proto budou označeni jako „Respondent 1“, „Respondent 2“, „Respondent 3“ a „Respondent 4“.

Data, která byla získána rozhovory s respondenty, byla analyzována pomocí metody otevřeného kódování. Tato metoda se používá k analýze dat v kvalitativním výzkumu. Je součástí zakotvené teorie, nicméně její využití je daleko širší. *„Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit, na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“*⁹⁰ Kódy byly tvořeny metodou „tužka papír“. Z vytvořených kódů následně vznikly kategorie, do kterých byly jednotlivé kódy zařazeny.

Následně byla provedena analýza dat metodou tematického kódování. Výzkumník používající tuto metodu vždy začíná analyzovat na úrovni jednotlivých případů. Nejprve se vytvoří kategorie kódů u jednotlivých případů, poté se hledají mezi jednotlivými případy linky, tedy jakýsi vztah vytvořených kategorií mezi případy. *„Soustředíme se na kategorie, které jsou mezi jednotlivými případy shodné nebo slučitelné do „nad-kategorie“.“*⁹¹

⁹⁰ ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. Str. 211.

⁹¹ Tamtéž. Str. 229-230.

Vzniklé kategorie jsou uvedeny v následujících podkapitolách, společně s odpověďmi respondentů.

8. 5. 1. Příčiny zadlužení, nejčastější chyby

Dle respondentů je hlavní příčinou zadlužení nízká míra finanční gramotnosti. Dalšími příčinami mohou být nezdařilý podnikatelský záměr, neřešení problémů včas, velké rozdíly mezi skupinami ve společnosti anebo závislosti. Případně situace, kdy chtěli v dobré vůli pomoci blízkému a zadlužili se také.

Respondent 1: *„Podle toho, s čím jsem se v praxi setkala, bych to shrnula na 3 příčiny: nerozvážnost spojená s nízkou finanční gramotností, podnikatelský záměr, a situace, kdy se zadlužili nevinně.“*

Respondent 2: *„Já si myslím, že je to hodně způsobeno nízkou životní úrovní určitých typů rodin, těch budoucích dlužníků. Jsou velké finanční a majetkové rozdíly ve společnosti. Asi v 5 % případů je příčinou také podnikatelský plán, který nevyšel.“*

Respondent 3: *„Je to z velké části lhostejnost, neřešení té situace. Absence finanční gramotnosti, kdy nedokážou zhodnotit důsledky. Řeší situaci tady a teď, ale nevidí už, co se může stát v budoucnu. Dále to mohou být lidi se závislostmi, kteří mají problémy a půjčují si na ně peníze“*

Respondent 4:

„Nízká finanční gramotnost a nezodpovědnost.“

Nejčastější chybou, kvůli které lidé často skončí v dluzích je nerozvážnost, kdy spousta z nich nemyslí na důsledky. Dle soudního exekutora je chyba v již zmíněné nízké finanční gramotnosti a pokřivených prioritách.

Respondent 1: *„Jsou nerozvážní v situacích, kdy si mají vzít půjčku. Každé takové rozhodnutí je potřeba vždy promyslet.“*

Respondent 2: *„Že nemyslí. Neřeší, co bude, zda budou schopni to splácet. Často si, podle mě, ani tu smlouvu nepřečtou. V tu chvíli potřebují půjčku a zbytek neřeší.“*

Respondent 3: *„Podle mě je to všechno o té zodpovědnosti, kdy nedokážou vyhodnotit tu situaci a její důsledky.“*

Respondent 4: „*Neumí si spočítat, co si vzít za půjčku a asi mají priority poněkud pokřivené.*“

	Kategorie
Příčiny zadlužení	Nízká finanční gramotnost, dluhy z podnikání, nevinné zadlužení, nízká životní úroveň, závislost, nezodpovědnost
Nejčastější chyby	Nerozvážnost, nezodpovědnost, pokřivené priority

Tabulka 3 – Kategorie – Příčiny zadlužení, nejčastější chyby

8. 5. 2. Úloha prevence, vzdělávání finanční gramotnosti, posilování prevence.

Respondenti se shodují, že úloha prevence dluhové pasti je zásadní. Nicméně se shodují, že stále není na dostatečné úrovni. Dlužníci si nesou často špatný model hospodaření z rodin. Dle statistik se však úroveň finanční gramotnosti ve společnosti zvedá, takže nejspíš pomalu zabírá. Podle soudního exekutora je důležité, aby se lidi naučili žít podle svých možností a schopností, a nastalé problémy řešili včas.

Respondent 1: „*Prevence řešení dluhové pasti hraje zásadní roli. Finanční gramotnost je klíčová. Účinnost prevence však stále není na dostatečně vysoká. Ono se o prevenci a vzdělávání v této oblasti hodně mluví, ale samotná úroveň, podle mého názoru, není až tak vysoká. Je stále na čem pracovat.*“

Respondent 2: „*Myslím si, že prevence je dobrá věc, ale obávám se, že je nutné s ní začít co nejdříve. Účinnost prevence dluhové pasti je stále slabá.*“

Respondent 3: „*Určitě hraje velkou roli. Myslím si, že čím větší ta prevence bude, čím více se o těchto problémech bude mluvit. A především tedy i konat, vzdělávat, tak tím pro společnost lepší. Často si dlužníci nesou nějaký model z rodiny, kde už ty exekuce*

jsou. Dle statistik jsou však lidé čím dál více finančně gramotní, proto se domnívá, že prevence nějakým způsobem zabírá.“

Respondent 4: *„Nejdřív bych měl říct, že prevence dluhové pasti by mě připravila o živobytí, takže to není zrovna oblast, kterou bych se zabýval. Ale myslím si, že by lidi hlavně měli zhodnotit své možnosti a podle nich žít. A pokud už se dostanou do problému, typicky při pokutách apod., tak ty problémy řešit hned, ne až v rámci exekuce. Její účinnost vidím jako velmi nízkou.“*

Vliv vzdělání na zadlužení jedince podle respondentů spíše nemá. Může se zadlužit jak člověk se základním vzděláním, tak i člověk s vysokoškolským titulem. Pouze podle jednoho respondenta má vzdělání vliv na zadlužení.

Respondent 1: *„Co se týče vzdělání, tak to, podle mě nehraje příliš velkou roli.“*

Respondent 2: *„Možná to trochu vliv má, ale úplně bych to nepřeceňovala. Je to individuální. Může být vysokoškolák, který se bezhlavě zadluží kvůli podnikání, stejně tak člověk se základním vzděláním.“*

Respondent 3: *„Ano, troufnu si říct, že lidi s nižším stupněm vzdělání mají nižší finanční gramotnost.“*

Respondent 4: *„Formální vzdělání vliv nemá. Mám klienty s vysokoškolskými tituly, stejně jako lidi se základním vzděláním.“*

Finanční gramotnost by se podle všech respondentů měla začít vzdělávat co nejdříve. U menších dětí formou hry, případně formou edukativních programů v TV. Více by se mělo cílit na starší studenty, přibližně od 7. třídy až po střední školy. Nebylo by špatné vzdělávání finanční gramotnosti zacílit i na rizikové skupiny společnosti, případně začít vzdělávat v rodinách, odkud si děti často berou špatný vzor.

Respondent 1: *„Vzdělávat finanční gramotnost by se mělo začít co nejdříve. Více na základních školách, v družinách, kde tráví děti čas. Ideálně formou hry (směnný obchod), edukační programy v TV, které by mohli používat ve škole i učitelé. Daleko více na středních školách, případně workshopy.“*

Respondent 2: *„Vzdělávat by se mělo začít co nejdříve, ve školkách a školách. Více zacílit na středních školách. Seznámit studenty se systémem zadlužování, jak si vypočítat půjčku apod. Učit by se měla i v rodinách, protože ne vždy jsou rodiče dobrým vzorem.“*

Respondent 3: „*Finanční gramotnost by se měla vzdělávat na prvním stupni základní školy formou hry. Existují na to metodiky, nicméně se obávám, že tyto informace v budoucnu děti nepoužijí. Proto by se mělo této problematice více věnovat u starších dětí, přibližně od 7. třídy a pokračovat na středních školách či středních učilištích. Zároveň bych prevenci zacílila více na dospělou společnost, na její specifické rizikové skupiny.*“

Respondent 4: „*Co nejdříve na základní škole. Dnešní doba vede lidi k tomu, aby utráceli více peněz, než kolik skutečně mají.*“

Všichni respondenti posilují účinnost prevence dluhové pasti, konkrétně přednáškami. Ať už se jedná o přednášky pro studenty, širokou veřejnost, až po jiné neziskové organizace a jejich pracovníky.

Respondent 1: „*Prevenci dluhové pasti posilujeme jako organizace různými přednáškami pro širokou veřejnost nebo zaměřenými například na důchodce. Tématy přednáškových akcí byly oddlužení, nebo například energetičtí šmejdi. Aktivitý spjaté s posílením prevence dluhové pasti se provádí také v rámci sociálně-aktivizačních služeb.*“

Respondent 2: „*My jsem se snažili opakovaně dělat přednášky pro veřejnost, nicméně jsme zjistili, že ta veřejnost o to nemá zájem. Takže teď děláme přednášky v jiných neziskových nebo sociálních službách. Buď s pracovníky, abychom jim předali nějaké informace, nebo s klienty těchto jiných zařízení.*“

Respondent 3: „*My se snažíme zvyšovat finanční gramotnost. Máme kurzy pro základní i střední školy, kam chodíme přednášet. A máme dobré ohlasy, problematika dluhů a exekucí děti zajímá. Také přednášíme na vysoké škole spotřebitelské poradenství a v rámci toho i dluhovou problematiku. Což má pro studenty sociální práce velký smysl.*“

Respondent 4: „*Ano, dělám občas přednášky na středních školách v rámci předmětu, kde mají právo.*“

	Kategorie
Úloha prevence	Důležitost prevence, dostupnost informací, souvislost se vzděláním
Vzdělávání finanční gramotnosti	Včasné vzdělávání, školství, rizikové skupiny, vliv rodiny
Posilování prevence	Přednášky, kurzy, prevence ve službách

Tabulka 4 – Kategorie – Úloha prevence, vzdělávání finanční gramotnosti, posilování prevence.

8. 5. 3. Způsoby řešení, předpoklady, metody při práci, dovednosti/kompetence, pomoc od státu, neziskové organizace.

Dluhová past se dá řešit insolvencí. Klienti k této cestě směřují. Dalšími možnostmi jsou konsolidace splátek nebo, pokud to lze, zastavení exekucí. Důležité je, jak se k řešení postaví sám klient. Ten by měl aktivně komunikovat s věřiteli, mít dostatečnou motivaci pro řešení problému a aktivně se na řešení podílet. Soudní exekutor však dodává, že ne všichni chtějí možnosti oddlužení využít. Nechtějí se uskromnit a nevidí, že během krátké doby by se mohli oprostít od všech dluhů.

Respondent 1: *„Na 99, 9 % je insolvence jediné řešení, jak se z dluhové pasti dostat. Řešením by dále mohla být konsolidace splátek.“*

Respondent 2: *„Na 90 % je oddlužení nejlepší cesta ven z dluhové spirály. Klienti k tomuto řešení směřují a chtějí ho, pokud to však lze. Existuje také možnost zastavení exekučního řízení, pokud je člověk nemajetný a z objektivních důvodů si nemůže zařídit příjem, ze kterého by dluhy splácel.“*

Respondent 3: *„Součinnost tří věcí. Klient musí aktivně komunikovat s věřitelem, musí mít motivaci k tomu, aby problém řešil, ale především snahu problém řešit. Klíčové je, aby se nebál někam obrátit s pomocí. My jako organizace nemáme akreditaci na oddlužení, ale klienti se na tuto možnost sami často ptají. Chtějí do insolvence vstoupit, ale často ani nevědí, co to obnáší, nevědí, jak ten systém funguje.“*

Respondent 4: *„Pokud už se člověk dostane do situace, kdy má těch exekucí více, tak jednoznačně je návod prohlásit tzv. osobní bankrot. To znamená podat insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení. Využívá se často, ale očekávání ze strany státu byla ještě vyšší. Ne všichni této možnosti však využijí. Ti lidé se asi nedokážou uskromnit*

a nedokážou mít před sebou tu perspektivu, že během relativně krátké doby 5 let by mohli být oddlužení.“

Hlavním předpokladem, aby zadlužení mohli řešit své dluhy je, že chodí do práce a má nějaký stálý měsíční příjem financí. Důležitá je také snaha situaci řešit a nebát se na někoho obrátit s pomocí. Také záleží na zázemí klienta.

Respondent 1: *„Hlavní předpoklad k oddlužení je, že pracují. Pokud nemá zaměstnání a je veden na úřadu práce, nebo se jedná o matky na rodičovské dovolené, řeší se to přes darovací smlouvu, případně čestným prohlášením o splátkách z nezabavitelných příjmů.“*

Respondent 2: *„Pokud je schopný pracovat, mít příjem dostatečně vysoký pro vstup do oddlužení. Záleží na zázemí klienta, jaké má bydlení. Přece jen mu v oddlužení zůstane finanční částka, se kterou těžko bude platit 15000,- Kč nájem, bude muset bydlet u někoho blízkého.“*

Respondent 3: *„Určitě pracovat a tím pádem mít nějaký příjem financí. A hlavně snaha s touto situací něco dělat. Případně nebát se požádat o pomoc.“*

Respondent 4: *„Zásadní je chuť pracovat. Každý, kdo pracuje, tak může jít do insolvence. Kdo má pravidelný příjem.“*

Při práci s klienty odborníci využívají metody poradenství a vedení klienta. Práce odborníků je založena na případové práci s klientem, neboť každý klient řeší jiné problémy. V praxi lze pomáhat například s mapováním dluhů. Soudní exekutor využívá při práci s klienty metody zabavení peněz na účtu, strhávání peněz ze mzdy a zastavení majetku. Lze se však domluvit na splátkovém kalendáři.

Respondent 1: *„Individuální přístup, to je alfa omega celé naší práce. Dále také sociální mapování – zda pracuje, zda pobírá nějaké dávky, doptávám se na potřebné informace. Pokud nemá příslušné dokumenty, například exekuční příkaz nebo upomínku, odkážu ho na instituci, kde mu tyto dokumenty vydají.“*

Respondent 2: *„Pomáháme klientovi zmapovat jeho dluhy, tím začínáme. Případně ho navádíme, kde ty dluhy může zjistit, jak je má vysoké. Ať už na soud, nebo na placený Czechpoint, kde si nechá udělat výpis z Centrální evidence exekucí, byť se zde zjistí méně informací. Pomáháme i s vyplněním dotazníků, například od insolvenčního správce. Je to klient od klienta.“*

Respondent 3: „*Jak už vyplývá z názvu poradenské činnosti, tak klientům radíme, navigujeme je správným směrem, například kam mají zajít. Můžeme jim napsat, vytisknout konkrétní kroky, jak mají momentálně postupovat. Vycházíme z toho, že jsou to dospělí lidé, musí se aktivně snažit sami.*“

Respondent 4: „*Zastavení majetku, srážky ze mzdy, zabavení peněz na účtu. To jsou základní metody, kterými vymáháme dluhy. Lze se domluvit na splátkovém kalendáři.*“

Lidé pracující se zadluženými klienty by měli mít dovednosti správného vedení rozhovoru a schopnosti empatie. Měli by být trpěliví, znát legislativu a problematiku obecně. Měli by umět verbálně i neverbálně komunikovat a aktivně naslouchat.

Respondent 1:

„*Zajistit, aby byl klient rovnocenný. A také trpělivost. Klient ne vždy rozumí, co mu říkám. Je potřeba déle vysvětlovat.*“

Respondent 2:

„*Je potřeba mít nějaké základní znalosti o problematice, jak to řešit, aktuální či minulou zákonnou úpravu. Schopnost pracovat s osobami, které jsou často v krizi, empatie. Dovednost vést rozhovor.*“

Respondent 3:

„*Důležitá je určitě empatie. Dále správná neverbální komunikace a aktivní naslouchání. A pak zároveň schopnost správného vedení rozhovoru.*“

Respondent 4:

„*Tak jako v každé práci s lidmi. Je důležitá empatie a schopnost v klidu se domluvit.*“

Stát se snaží pomáhat zadluženým občanům. Velká pomoc spočívá v možnosti oddlužení. Pomohl například i milostivým létem. Dluhové poradenství a neziskové organizace se dotují, nicméně mohli by se dotovat více. Pomoc je i ve vzdělávání finanční gramotnosti na školách. Velmi by pomohla teritorialita exekutorů. Dle soudního exekutora je pomoc nesystematická, funguje pouze oddlužení.

Respondent 1:

„Myslím si, že pomoc od státu je velká. Zadlužený má šanci nápravy. Alespoň malá část se dostane zpátky do běžného života. Bité jsou na tom především firmy, které mají dluhy u lidí. Když člověk pracuje, dostane se do dluhu, tak je pomoc v pořádku. Horší je to s těmi, co své dluhy řešit nechtějí a stát stejně nějakým způsobem (např. na dávkách) pomáhá. Stát pomohl i milostivým létem.“

Respondent 2: *„Nemyslím si, klidně by to chtělo víc pomáhat. Pokud bychom dostali více peněz, mohli bychom vzít člověka navíc, který by měl čas na další lidi. Největší pomoc vidím v tom, že je tu možnost oddlužení. Dále je důležitá podpora neziskových organizací, které klientům s tím oddlužením pomáhají. Nebo celkově dělají poradenství, osvětu. Dále vidím pomoc i v tom, že začíná vzdělávat finanční gramotnost ve školách.“*

Respondent 3: *„Snahy tady jsou. Vidíme posun k lepšímu. Jsme zklamaní z toho, že neprošla teritorialita exekutorů, což si myslím, že by hodně pomohlo. Je to ve vývoji a pevně věřím, že to bude lepší a lepší. Stát pomáhá už tím, že vzdělává finanční gramotnost. Nebo pomohl i milostivým létem. Pomoc vidím i v tom, že se podporuje dluhové poradenství“*

Respondent 4: *„Je nesystémová. Jediné, co opravdu funguje, je v současné době už opravdu insolvenční řízení, možnost oddlužení. Tam ta pomoc je. Jinak si myslím, že spoléhat se na pomoc od státu je nesystémové až nemravné. Každý má být odpovědný za své skutky.“*

Úloha neziskových organizací je nezastupitelná. Klienti se nemusí bát požádat o pomoc. Služba je navíc zdarma.

Respondent 1: *„Poměrně důležitou. Klient může přijít, nemusí se bát, že bychom ho odmítnuli (pokud je pomoc v naší kompetenci). Děláme i úkony, které, podle mého názoru, zapadají do kompetence jiných organizací.“*

Respondent 2: *„Myslím si, že velkou, hodně velkou. Myslím si, že klienti řeší oddlužení častěji s neziskovými organizacemi než třeba s advokáty. Vědí, že k nám mohou jít, že si například nevezmeme žádnou odměnu. Nemusí se před námi stydět.“*

Respondent 3: *„Řekla bych, že nejvýznamnější. Ať už organizace servisní jako jsme my, které poskytují nějaké poradenské služby jedincům, tak i neziskové organizace advokátní, které zpracovávají výzkumy, vedou Mapu exekucí a snaží se dluhovou problematiku dostat do povědomí široké veřejnosti. Je to nezastupitelná a hodně významná role.“*

Respondent 4: „Myslím si, že pro zadlužené jedince hrají v situaci, kdy své problémy řešit chtějí, roli důležitou.“

Akce milostivé léto mezi respondenty ze sféry dluhového poradenství spíše měla smysl, nicméně se naskytl spousta problémů. Byl problém splatit jistinu a poplatek exekutorovi. Proto vznikali různé sbírky. Akce byla spíše pro klienty, kteří měli své dluhy řádově v nižších částkách. Problém byl také s odezvou exekutorů. Její úspěšnost tak nebyla tolik vysoká. Klientům radili, aby šetřili peníze na druhé kolo. Soudní exekutor s akcí nesouhlasí a považuje ji za protiústavní. Bojí se, že by mohlo působit jako dluhová amnestie. Ozývali se i dosud nekomunikativní klienti. Opakovat by se tak nemělo.

Respondent 1: „Na prstech ruky bych spočítala případy, kdy to mělo smysl. Většinou přišli lidé, kteří měli hodně dluhů u různých institucí. Vyřešení jednoho dluhu je nezachrání, většinou to šlo zase k oddlužení. Navíc byl problém splatit jistinu + poplatek exekutorovi. Mnohdy se jednalo o sumu, na kterou dlužník neměl dostatek financí. Proto vznikaly různé sbírky. Klientům jsem radila, ať se pokusí ušetřit nějaké peníze na případné druhé kolo. Navíc bylo s akcí dost problémů, kdy ho některé instituce nechtěli uznávat apod.“

Respondent 2: „U nás v organizaci jsme pomohli 6 klientům. Kontaktovalo nás více klientů, ale naráželi jsme na problém, že klient nebyl schopen složit finanční částku na zaplacení jistiny. Zkrátka pro ně tato akce nebyla. Spíše to bylo pro klienty, kteří měli menší dluh, například z pokuty. Smysl akce určitě měla, ale myslím, že se hodně přeceňovala, jak to bylo prezentováno v médiích. Úspěšnost bych tedy řekla, že z jichž zmíněných důvodů nebyla příliš velká.“

Respondent 3: „Smysl určitě mělo. Nicméně jsme se setkávali s problémy, že klienti často nevěděli, kde a kolik dluží peněz. Takže jsme je odkázali na instituce, kde tyto informace zjistí, což pro klienty bylo složité. Mnoho z našich klientů nemělo dostatečnou motivaci. Případně byla odezva od exekutora po delší době, kdy se nestihlo dořešit vše potřebné, aby se klient dluhu zbavil. Případně jistina byla opravdu velká, takže to klient neměl šanci zaplatit. Akce zkrátka nebyla pro všechny dlužníky. Úspěšnost byla proto asi nižší. Povídá se o tom, že bude druhé kolo. Klienty proto připravujeme na to, aby byli připraveni.“

Respondent 4: „Podle mě bylo milostivé léto naprosto nekonceptní a diskriminační akce. Bylo pouze pro dluhy vůči tzv. veřejnoprávním věřitelům. To pokládám za naprosto neústavní. Založilo vlastně nerovné postavení jak mezi věřiteli, tak mezi dlužníky.“

A nemám pro tuto akci slova dobrého. Lidé se obraceli často. Je zajímavé, že lidé, kteří byli naprosto nekontaktní, měli stotisícové dluhy, měli to třeba vůči OSSZ za neplacení povinného sociálního pojištění a nemají oficiálně žádné příjmy, tak najednou byli schopni zaplatit v hotovosti částky v řádu desetitisíců až statisíců. Opakovat by se nemělo, protože každý má nést odpovědnost za své skutky. Pokud již by k němu mělo dojít, tak takovým způsobem, aby všichni měli rovné podmínky. Bojím se, že by se mohlo jednat o dluhovou amnestii. A bojím se toho právě z důvodu, že ML může jenom znásobit tendenci lidí zadlužovat se.“

	Kategorie
Způsoby řešení dluhové pasti	Insolvence, konsolidace, zastavení exekucí, osobní aktivita, milostivé léto
Předpoklady k řešení	Práce, darovací smlouva, motivace, zázemí
Metody práce	Poradenství, případová práce s klientem, vedení klienta, mapování dluhů, splátkový kalendář
Důležité dovednosti a kompetence	Rovnocennost, trpělivost, empatie, schopnost se domluvit, vedení rozhovoru, naslouchání, znalost problematiky
Pomoc od státu	Nesystematická pomoc
Úloha neziskových organizací	Důležitá role

Tabulka 5 – Kategorie – Způsoby řešení, předpoklady, metody práce, dovednosti/kompetence, pomoc od státu, neziskové organizace

8. 6. Závěr výzkumného šetření

Cílem výzkumu praktické části diplomové práce je nalézt odpovědi na předem stanovené hlavní výzkumné otázky a na k nim přidružené vedlejší výzkumné otázky.

První hlavní výzkumná otázka má za úkol od respondentů zjistit, **jaké jsou hlavní příčiny zadlužení**. Druhá hlavní výzkumná otázka se týká **prevence dluhové pasti a zadlužení**, jejímž cílem je zjistit, jak respondenti na tuto oblast nahlízejí. Třetí hlavní výzkumná otázka od odborníků na dluhovou problematiku zjišťuje, **jakými způsoby lze dluhovou past řešit**.

Respondenti se ve svých odpovědích často shodovali. Tento fakt mi přijde zajímavý, protože každý respondent pracuje pod jinou organizací, navzájem o sobě nevěděli. Utvrzuje mě to v názoru, že systém dluhového poradenství je do jisté míry jednotný a každý, kdo v tomto systému pracuje, vnímá jeho dostatky i nedostatky.

Ze získaných odpovědí respondentů vyplývá, že hlavním příčinou zadlužení je absence finanční gramotnosti. Lidé se často dostanou do svízelné situace, ve které se snaží problém vyřešit půjčkou. Bohužel už nehledí na to, jaký důsledek by se v budoucnu mohl dostavit. Nežádoucí důsledky se mohou dostavit i kvůli lhostejnosti, kdy jedinci situaci neřeší včas. Dle mého názoru by se mělo právě na tomto problému nejvíce pracovat – více vzdělávat finanční gramotnost u půjček, aby si člověk dokázal spočítat, zda je půjčka výhodná či nikoliv. Zadlužení může mít svůj původ také v nezdařilém podnikatelském plánu. Tyto dluhy se často táhnou klidně i 10 až 15 let.

Jeden z respondentů vidí příčinu zadlužování v tom, že jsou ve společnosti značné rozdíly mezi bohatými a chudými. Bohatí určují trend, kterým se ostatní mají vydat, ale chudí na tento trend nemají. Z toho důvodu se zadlužují. To také souvisí s tím, že děti přebírají takovýto model hospodaření od svých rodičů. Ten samý respondent uvádí jako poslední příčinu zadlužování v nízké životní úrovni některých rodin. Tyto rodiny nemají peníze na některé životní potřeby, žijí od výplaty k výplatě. V moment, kdy nastane nečekaná situace, nezbývá jim nic jiného než si půjčit peníze. Souhlasím se slovy pana soudního exekutora, že každý by měl žít v rámci jeho možností.

V teoretické části diplomové práce jsem se věnoval celkem pěti příčinám zadlužení – snížením příjmů a ztrátou zaměstnání, poplatky, finanční negramotností, seniorským věkem či handicapem a reklamou. Ani jeden z respondentů nezmínil, že by příčinami mohly být reklama, seniorský věk či handicap.

Velkou část výzkumného šetření jsem věnoval prevenci. Domnívám se stejně jako respondenti, že se jedná o vůbec nejdůležitější předmět, kterým lze zamezit zadlužování. Finanční plánování je vhodné pro vytvoření si finanční rezervy, kterou lze využít například v situacích, které jsem zmiňoval výše. V teoretické části diplomové práce jsem uvedl, že index finanční gramotnosti je na hodnotě 55 %, nicméně pokles zapříčinila situace spojená s pandemií COVID-19, kdy nebyl velký prostor pro vzdělávání v této oblasti. Respondenti však uvádí, že finanční gramotnost ve společnosti není příliš vysoká. Tím pádem není nijak vysoká ani účinnost prevence. Pozitivním shledávám fakt, že se finanční gramotnost vzdělává již od dětství. Problém vidím v tom, že vzdělávání v této oblasti není příliš efektivní. Začít vzdělávat finanční gramotnost co nejdříve, ale daleko více působit na starší jedince. Osobně si nepamatuji, že bych se někdy během studia na střední škole touto problematikou podrobněji zabýval, což považuji za velký problém. Právě u starších studentů bych kladl nejvyšší důraz na toto vzdělávání. Rozhodně bych se prevenci v této oblasti věnoval nejen u dětí, ale také u dospělých. Prospělo by více přednášek, vzdělávacích kurzů. Díky projektům jako je Mapa exekucí se téma dostává stále více do povědomí společnosti, ale obávám se, že je to stále málo. Myslím si, že finanční gramotnost se lze naučit pouze zkušenostmi nebo vzděláváním. A ne vždy bych vsázel na zkušenost, neboť nemusí být vždy dobrá.

Za důsledky zadlužení považuji snížení životního standardu, které je spojené se sociálním vyloučením, a exekuce. První jmenovaný důsledek však je otázkou. Obávám se toho, že lidé nechtějí snižovat svůj životní standard, nechtějí se dostat na okraj společnosti, a možná právě proto se ještě více zadlužují. Velké dluhy vedou k poslednímu jmenovanému důsledku, tedy k exekucím. Proto je důležité, aby zadlužený svou situaci řešil téměř okamžitě a nenechal své jednání zajít do bodu, kdy za dveřmi stojí exekutor. S exekucemi jsou spojeny vysoké náklady, jistina se navíc navyšuje o úroky. Mnohdy z této situace není jiné cesty než oddlužením.

Akce milostivé léto se potýkala se spoustou problémů. Největším z nich byl nejspíš problém se složením dostatečných financí k úhradě jistiny a poplatku soudnímu exekutorovi. Nejednalo se však o jediný problém. Akce trvala tři měsíce, a ne všichni dlužníci se stihli zúčastnit. Případné druhé kolo by proto chtělo oznámit s časovým předstihem, aby všichni, kdo se akce chtějí zúčastnit, si obstarali všechny důležité podklady a našetřili co největší finanční obnos.

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou způsoby řešení dluhové pasti a jak tomuto jevu předcházet. Výzkum byl zaměřen na odborníky na dluhovou past, tedy na dluhové poradce. Jedním respondentem byl také soudní exekutor.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena celkem do sedmi krátkých kapitol, ve kterých se snažím přiblížit a vysvětlit základní pojmy jako dluh, dluhová past a rodina. Následuje kapitola, ve které popisuji současný stav zadlužení obyvatel ČR a následně tento stav porovnávám s minulými lety. Popisuji také příčiny zadlužení či dluhové pasti, jako snížení příjmů a ztrátu zaměstnání, poplatky, finanční negramotnost, seniorský věc a handicap, nebo působení reklamy na jedince. Ve čtvrté kapitole popisuji důsledky zadlužení, tedy snížení životního standardu, sociální vyloučení a především exekuce. V další kapitole se věnuji předcházení dluhové pasti, tedy prevenci. Popisuji zde finanční plánování nebo finanční gramotnost a finanční vzdělávání. Předposlední kapitola teoretické části diplomové práce je věnována sociální práci. Vysvětluji, co sociální práce obnáší, jaké jsou metody sociálních pracovníků při práci se zadluženými, a zmiňuji také organizace, které zadluženým lidem pomáhají. V poslední kapitole teoretické části se věnuji řešení dluhové pasti. Konkrétně zde rozebírám dvě možnosti – možnost oddlužení a akci milostivé léto, která nedávno proběhla a nejspíš proběhne i pokračování.

Praktická část diplomové práce směřuje k výzkumu, který byl proveden kvalitativní metodou formou polostrukturovaných rozhovorů. Kvalitativní výzkum byl orientován na odborníky z praxe, kteří dnes a denně řeší problematiku dluhové pasti. Z výsledků výzkumného šetření lze konstatovat, že hlavní příčinou zadlužení, a tedy i chycení se do dluhové pasti, je absence finanční gramotnosti, případně lhostejnost či špatný podnikatelský plán. Nejčastější chybou klientů je nerozvážnost, kdy nemyslí na budoucí možné problémy. Prevence hraje v otázce dluhových pastí významnou roli a je potřeba její význam neustále posilovat. Všichni respondenti posilují prevenci dluhové pasti. Stejně tak je důležité podporovat neziskové organizace, které mají nenahraditelnou roli. V neziskových organizacích by měli pracovat sociální pracovníci s jistými kompetencemi, jako například empatií, schopností vedení rozhovoru, znalostmi systému či legislativy. Finanční gramotnost se sice vzdělává už na základních školách, nicméně je potřeba na tomto vzdělávání ještě více přidat. Respondenti se domnívají, že finanční gramotnost ve společnosti není příliš vysoká. Řešením dluhové pasti je insolvence, o kterou mají klienti často zájem. Odborníci při práci s klienty využívají metody případové práce s jednotlivými klienty,

poradenství a vedení klienta, případně domluvení se na splátkovém kalendáři. Stát zadluženým klientům pomáhá skrze oddlužení nebo akcí milostivé léto, které nebylo příliš úspěšné. Pro případné druhé kolo je nutné některé věci upravit. Zároveň by se ale dlužník neměl spoléhat pouze na pomoc od státu. Je nutné, aby klienti svou situaci chtěli řešit sami.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

I. Tištěné zdroje

ADAM, J. H. a Jiří ELMAN. Anglicko-český ekonomický slovník: Longman dictionary of business English. Vyd. 2. Voznice: Leda, 2000. ISBN 80-85927-70-5.

BATTHYÁNY, Karina a Mariana CABRERA. Právo nežít v chudobě: chudoba jako porušování lidských práv. Praha: Filosofia, 2010. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-321-6.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

JÍLEK, Josef. Finanční trhy a investování. Praha: Grada, 2009. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-1653-4.

KOTÝNKOVÁ, Magdalena. Sociální ochrana chudých v České republice. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1302-7.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. Sociální politika. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. Etika pro zdravotně sociální pracovníky. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7.

MALÍK HOLASOVÁ, Věra. Kvalita v sociální práci a sociálních službách. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4315-8.

MAREŠ, Petr. Sociologie nerovnosti a chudoby. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-61-3.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MIŠOVIČ, Ján. Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor. Praha: Slon, 2019. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

PIKORA, Vladimír a Markéta ŠICHTAŘOVÁ. Nahá pravda, aneb, Co nám neřekli o našich penězích a budoucnosti. Praha: NF Distribuce, 2012. ISBN 978-80-260-2811-6.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance: řízení financí pro každého. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-3123-5.

ŠTIKA, Martin. Exekuce v praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-835-8.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VYSEKALOVÁ, Jitka. Psychologie reklamy: nové trendy a poznatky. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2007. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2196-5.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

II. Internetové zdroje

Advokátní Deník: JUDr. Ing. Martin Štika: Milostivé léto svůj záměr nesplnilo [online]. 3. 2. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/02/03/judr-ing-martin-stika-milostive-letu-svuj-zamer-nesplnilo/>

Agentura pro sociální začleňování: Index sociálního vyloučení [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vylouceni/

Agentura pro sociální začleňování: Zadluženost [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/zadluzenost/>

Aliance proti dluhům [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://alianceprotidluhum.cz/>

Aliance proti dluhům: Kontakty [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <http://alianceprotidluhum.cz/kontakty/>

Aliance proti dluhům: Mapování dluhů [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <http://alianceprotidluhum.cz/mapovani-dluhu/>

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky: Etický kodex sociálního pracovníka České republiky [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex_Profesn%C3%AD%20svaz_verII.pdf

Banky.cz: Slovník osobních a rodinných financí: dluh. Banky.cz: Největší a nejpřehlednější informační server o bankách v ČR [online]. [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/slovník-osobnich-a-rodinnych-financi/dluh/>

Centrum pro lidská práva a demokracii: Dětské exekuce aneb aktuální legislativní návrh na posílení ochrany práv nezletilých dětí [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/detske-exekuce-aneb-aktualni-legislativni-navrh-na-posileni-ochrany-prav-nezletilych-deti>

CollinsDictionary.com: Debt trap [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/submission/7098/Debt+trap>

Česká bankovní asociace: Průzkum ČBA: Češi a zadlužování 2021 [online]. 2021 [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-zadluzovani-2021>

Česká bankovní asociace: Průzkum ČBA: Finanční gramotnost Čechů 2021 [online]. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-financni-gramotnost-2021>

Český rozhlas Dvojka: Dluhová spirála [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/dluhova-spirala-7539863>

Člověk v tísni: Dluhové poradenství [online]. [cit. 2021-12-08]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/dluhove-poradenstvi>

Člověk v tísní: ČLOVĚK V TÍSNĚ OTEVŘEL SBÍRKU "SOS MILOSTIVÉ LÉTO." POMOZTE LIDEM DOSTAT SE Z DLUHOVÉ PASTI! [online]. 4. 11. 2021 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/clovek-v-tisni-otevrel-sbirku-sos-milostive-let-8190gp>

DluhovaPoradna.cz: 10 nejčastějších důvodů, proč se lidé dostávají do dluhové pasti [online]. [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.dluhovaporadna.cz/single-post/2015/01/06/10-nej%20cast%20d%20vod%20d%20v%20j%20a%20ch-d%20v%20d%20pro%20se-lid%20dost%20v%20ad-do-dluhov%20pasti>

DOBEŠ, Jan a kol. Metodika řešení předluženosti nejchudších obyvatel [online]. Česká republika - Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Methodika_reseni_predluzenosti_nejchudsich_obyvatel.pdf/ead7cd34-787d-3ffe-b75f-c5eb1f087f00

Ekolist.cz: 4 znaky finanční ngramotnosti, které vás připravují o peníze [online]. 2019 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/PR-4-znaky-financi-negramotnosti-ktere-vas-pripravuji-o-penize>

Ekumenická akademie: Biblické kořeny kampaně Milostivé léto [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://ekumakad.cz/cz/temata/biblicke-koreny-kampane-milostive-let>

Exekutorská komora ČR: Kdo je to věřitel? [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/788-4-kdo-je-veritel?w=>

Exekutorská komora ČR: Kdo je vykonavatel [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/868-33-kdo-je-vykonavatel?w=>

Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list I [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-i.pdf>

Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list II [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-ii.pdf>

Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list III [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-iii.pdf>

Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list V [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-v.pdf>

Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list VII [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-vii-1.pdf>

Exekutorská komora ČR: Otevřená data o exekucích - statistický list XI [online]. 2021 [cit. 2021-11-25]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/media/statisticky-list-xi.pdf>

Charita.cz: Milostivé léto skončilo. Pomohli jsme téměř dvěma stovkám dlužníků [online]. 3. 2. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/milostive-letu-skoncilo-pomohli-jsme-temer-dvema-stovkam-dluzniku/>

Charita Opava: Sociální práce [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: <https://www.charitaopava.cz/equal/metodika/cd/cz/text5a.htm>

Institut prevence a řešení předlužení: Milostivé léto, umožňující smazat vysoké příslušenství dluhu, je tu [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/novinky/milostive-letu-umoznujici-smazat-vysoke-prislusenstvi-dluhu-je-tu-47/>

Institut prevence a předlužení: Osobní bankrot [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/mapy-a-statistiky/osobni-bankrot/>

Institut prevence a předlužení: Služby [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.institut-predluzeni.cz/sluzby/>

Kurzy.cz: 3 nejčastější příčiny nezdravého zadlužení Čechů [online]. 2020 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/533771-3-nejcastejsi-priciny-nezdraveho-zadluzeni-cechu/>

Kurzy.cz: Jedna nezaplacená jízdenka může být cestou do dluhové pasti [online]. 2018 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/461463-jedna-nezaplacena-jizdenka-muze-byt-cestou-do-dluhove-pasti/>

Milostive-Leto.eu [online]. [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: https://milostive-letu.eu/?gclid=Cj0KCQiAjJOQBhCkARIsAEKMtO25COkTuTIOITvXL9pyEBngSzPOgsp3nLZzFmVzt2V6YoIm4bFuuAcaAuGqEALw_wcB

Ministerstvo financí ČR: Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? [online]. [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/>

Ministerstvo financí ČR: Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 [online]. [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>

Ministerstvo financí: Oddlužení (osobní bankrot) [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/tipy-navody/tipy-a-navody-financni-vzdelavani/oddluzeni-osobni-bankrot>

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Sociální služby [online]. [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1>

Nadační fond proti dluhové pasti: O fondu [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.nfpdp.cz/o-fondu>

Nedlužím státu.cz: Milostivé léto [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.nedluzimstatu.cz/milostive-letu/>

Poradna při finanční tísni: Press kit [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: https://www.financnitisen.cz/press_kit.php

Radek Hábl.cz: Informace o osobním bankrotu [online]. [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://www.radekhabl.cz/osobni-bankrot/informace-o-osobnim-bankrotu/>

Radek Hábl: O mně [online]. [cit. 2021-12-14]. Dostupné z: <https://www.radekhabl.cz/o-mne/>

Roklen24.cz: Koronavirus v ČR: Státisíce lidí bez práce, pětina hrozí exekuce [online]. 2020 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: <https://roklen24.cz/koronavirus-v-cr-statisice-lidi-bez-prace-petina-hrozi-exekuce/>

Seznam Zprávy: Milostivé léto končí. Využil ho jen zlomek lidí, stát jedná o pokračování [online]. 28. 1. 2022 [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-osobni-milostive-letu-konci-stat-uz-jedna-o-jeho-pokracovani-186957>

Svěřenská správa: Slovníček pojmů: dluhová spirála [online]. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.svsp.cz/slovník/dluhova-spirala>

TRYGGED, Sven. Embedded counselling in advisory work with clients in debt [online]. Journal of Social Work Practice. 2012, vol. 26, issue 2, p. 245-258 [cit. 2022-01-05]. DOI: 10.1080/02650533.2011.610594. ISSN 0265-0553. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/246949080/Embedded-Counselling-in-Advisory-Work>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Celkový počet pravomocných exekucí.....	16
Obrázek 2 – Počet obyvatel s exekucí.....	17
Obrázek 3 – Vývoj nařízených a ukončených exekucí 2009 – 2020	17
Obrázek 4 – Vícečetné exekuce na fyzické osoby a meziroční změna.....	18
Obrázek 5 – Průměrný počet exekucí na fyzickou osobu.....	18
Obrázek 6 – Výše vymáhaného peněžitého plnění bez příslušenství a nákladů exekuce.....	19
Obrázek 7 – Index finanční gramotnosti 2016-2021.....	29
Obrázek 8 – Demografie lidí v osobním bankrotu	38
Obrázek 10 - Počty žádostí o osobní bankrot - meziroční srovnání.....	39

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Příklad finančního plánu	27
Tabulka 2 – Seznam respondentů.....	43
Tabulka 3 – Kategorie – Příčiny zadlužení, nejčastější chyby	47
Tabulka 4 – Kategorie – Úloha prevence, vzdělávání finanční gramotnosti, posilování prevence.	50
Tabulka 5 – Kategorie – Způsoby řešení, předpoklady, metody práce, dovednosti/kompetence, pomoc od státu, neziskové organizace	55

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Rozhovor s respondentem č.3

PŘÍČINY

Jaké jsou podle Vás hlavní příčiny zadlužení?

Je to z velké části lhostejnost, neřešení té situace. Absence finanční gramotnosti, kdy nedokážou zhodnotit důsledky. Řeší situaci tady a teď, ale nevidí už, co se může stát v budoucnu. Dále to mohou být lidi se závislostmi, kteří mají problémy a půjčují si na ně peníze.

V čem podle Vás dělají nejčastěji chyby?

Podle mě je to všechno o té zodpovědnosti, kdy nedokážou vyhodnotit tu situaci a její důsledky.

PRÁCE V PRAXI

Jak ve vaší organizaci probíhá v praxi proces práce s klientem?

Tím, že jsme poradenská služba, tak se klienta doptáváme, zjišťujeme zakázku, jaký je cíl, čeho chce dosáhnout a pak jak se k tomu dostaneme. Klient nás kontaktuje a objedná se na schůzku, která trvá 45 minut. Dříve mohl přijít i bez objednání, k čemuž se budeme brzy zase vracet. Na schůzce dáme klientům nějaké úkoly, například zajistit výpis z CEE, které by měli na další schůzku splnit.

V jaké fázi zadlužení pracujete se zadluženými? Co je úkolem?

Vlastně ve finální fázi, kdy jsou už zadlužení. Většinou opravdu hodně. Klient nás sám kontaktuje, že chce dluhy řešit, a my mu poradíme.

Úkolem je mu poradit, jak se z dané situace dostat, předat mu informace.

Co považujete za problematické při práci se zadluženými klienty?

Problematická je jejich motivace. Kolikrát nám zavolají, objednají se na schůzku, na kterou pak nedorazí. Dále je problém v tom, že oni sami nevědí, jaké mají dluhy, u kolika věřitelů.

Jaké metody se podle vás využívají při práci s klienty?

Jak už vyplývá z názvu poradenské činnosti, tak klientům radíme, navigujeme je správným směrem, například kam mají zajít. Můžeme jim napsat, vytisknout konkrétní kroky, jak mají momentálně postupovat. Vycházíme z toho, že jsou to dospělí lidé, musí se aktivně snažit sami.

Jaké dovednosti/kompetence jsou podle Vás důležité při práci se zadluženými klienty?

Důležitá je určitě empatie. Dále správná neverbální komunikace a aktivní naslouchání. To je hodně důležité. A pak zároveň schopnost správného vedení rozhovoru. Klienti často mluví o problému, ale ke konci konzultace se chtějí třeba zeptat na jiný problém, který je daleko větší.

Máte různé přístupy s odlišnými skupinami lidí? Například podle věku? Popište...

Určitě ne. Jednáme s každým klientem jako s individualitou. Každý klient má jiné potřeby nebo schopnosti.

A pomáhá se jim odlišně? - jaký je ten rozdíl, popište pomoc

Například senioři nejsou tolik schopní zacházet s technologiemi. Nemají dostupnost informací na internetu, nemohou si něco vyhledat. Takže této skupině pomáháme například tak, že jim informace napíšeme nebo vytiskneme. Ale takto bychom samozřejmě pomohli i mladšímu klientovi, kdyby to potřeboval. U těch seniorů s tímto přece jenom člověk počítá více.

Vidíte i z jejich strany odlišný přístup?

Jak jsem už říkala, ten odlišný přístup je spjatý s motivací. Pokud klient chce své problémy řešit, tak spolupracuje a plní své úkoly. Pokud ho řešit nechce, tak na další schůzku nepřijde.

PREVENCE

Jakou úlohu hraje prevence v řešení dluhové pasti?

Určitě hraje velkou roli. Myslím si, že čím větší ta prevence bude, čím více se o těchto problémech bude mluvit. A především tedy i konat, vzdělávat, tak tím pro společnost lepší. Často si dlužníci nesou nějaký model z rodiny, kde už ty exekuce jsou.

Myslíte si, že vzdělání má vliv na zadlužení jedince? Jsou značné rozdíly mezi zadluženými napříč vzděláním? Jaké to jsou rozdíly (gramotnost, jsou některé skupiny častěji zadlužené...)

Ano, troufnu si říct, že lidi s nižším stupněm vzdělání mají nižší finanční gramotnost.

Jaká je podle Vás finanční gramotnost ve společnosti? Vysoká/nízká/nelze říct...

Souvisí to podle mě s tím vzděláním. Ale asi nejsem schopna říct, jak je na tom společnost jako celek s finanční gramotností.

Jak byste ji zvýšil?

Je to důležité, ale mělo by to být více zacílené i na dospělou veřejnost, specificky podle skupin. Mně by se líbilo například vzdělávat finanční gramotnost v azylových domech. Více to zacílit na rizikové skupiny. Určitě bych nezůstala jen u školy.

Kdy a jak byste začal vzdělávat v této oblasti?

Dnes už jsou na to metodiky, kdy by se mělo vzdělávat od 2. třídy. Tam je to asi nějakou formou hry. Nemyslím si, že si v tomto věku děti přenášejí nějaké informace o této problematice do dalších let. V té 7. a 8. třídě bych se tomu začala věnovat opravdu důkladně. A určitě se tomu věnovat i na středních školách a učilištích.

Jak vidíte účinnost prevence dluhové pasti Vy?

Tak statistiky mluví tak, že lidi jsou finančně gramotnější, než byli třeba před třemi lety.

Takže doufám, že to nějaký smysl má.

Posilujete ji Vy nějak konkrétně?

My se snažíme zvyšovat finanční gramotnost. Máme kurzy pro základní i střední školy, kam chodíme přednášet. A máme dobré ohlasy, problematika dluhů a exekucí děti zajímá. Také přednášíme na vysoké škole spotřebitelské poradenství a v rámci toho i dluhovou problematiku. Což má pro studenty sociální práce velký smysl.

Jak vidíte pomoc od státu? Proč si to myslíte?

Snahy tady jsou. Vidíme posun k lepšímu. Jsme zklamaní z toho, že neprošla teritorialita exekutorů, což si myslím, že by hodně pomohlo. Je to ve vývoji a pevně věřím, že to bude lepší a lepší. Stát pomáhá už tím, že vzdělává finanční gramotnost. Nebo pomohl i milostivým létem.

Myslíte si, že je pomoc od státu dostatečná? Jak by měl pomáhat?

V rámci možností asi ano. Dluhové poradenství se obecně podporuje. Zároveň je myslím si dostatek neziskových či občanských organizací nebo poraden, které mohou zadluženým pomoci.

Stát by možná měl více řešit otázku sociálního bydlení. Ta problematika je obecně hodně protkaná s jinými odvětvími.

Jakou úlohu hrají neziskové/občanské organizace?

Velmi významnou, řekla bych že nejvýznamnější. Ať už organizace servisní jako jsme my, které poskytují nějaké poradenské služby jedincům, tak i neziskové organizace advokační, které zpracovávají výzkumy, vedou Mapu exekucí a snaží se dluhovou problematiku dostat do povědomí široké veřejnosti. Je to nezastupitelná a hodně významná role.

Různé události (ztráta zaměstnání, rozvod, úmrtí v rodině) mohou změnit finanční situaci rodiny = nestačí splácet. Co byste poradil/a rodinám, aby se nedostali do dluhových pastí?

Poradila bych aktivně komunikovat. Může se stát, že se člověk dostane do situace, kdy si musí půjčit peníze, ale často problémy upozadí a nechtějí je řešit. Nepřebírají poštu, z toho narůstají větší a větší problémy. Takže komunikovat s věřitelem, aby se to nedostalo až do exekucí a domluvit se na splátkovém kalendáři.

Takže začít problém řešit co nejrychleji, případně se co nejrychleji obrátit na pomoc, pokud není člověk schopen ho zvládnout sám. A samozřejmě, pokud je to možné, což ne vždy je, se pokusit ukládat si peníze bokem do nějaké rezervy.

ŘEŠENÍ

Jaké je obecně řešení dluhové pasti? Je nějaký „návod“?

Řekla bych, že je to součinnost tří věcí – aktivní komunikace, motivace řešit problém, a hlavně snaha problém řešit. Případně se nebát obrátit na pomoc.

Insolvence – využívá se často?

My jako organizace nemáme akreditaci, ale klienti se na tuto možnost sami často ptají. Chtějí do insolvence vstoupit, ale často ani nevědí, co to obnáší, nevědí, jak ten systém funguje.

Milostivé léto – mělo podle Vás smysl? Jaká byla podle Vás jeho úspěšnost?

Smysl určitě mělo. Nicméně jsme se setkávali s problémy, že klienti často nevěděli kde a kolik dluží peněz. Takže jsme je odkázali na instituce, kde tyto informace zjistí, což pro klienty bylo složité. Mnoho z našich klientů nemělo dostatečnou motivaci. Případně byla odezva od exekutora po delší době, kdy se nestihlo dořešit vše potřebné, aby se klient dluhu zbavil. Případně jistina byla opravdu velká, takže to klient neměl šanci zaplatit. Akce zkrátka nebyla pro všechny dlužníky.

Úspěšnost byla proto asi nižší. Povídá se o tom, že bude druhé kolo. Klienty proto připravujeme na to, aby byli připraveni.

Jak často pomáhá rodina? Má rodina vůbec vliv na řešení dluhové pasti? (Psychicky i fyzicky)

Asi nejsem schopna tohle zhodnotit, omlouvám se.

Jaké jsou předpoklady pro to, aby zadlužení mohli své dluhy vyřešit?

Určitě pracovat a tím pádem mít nějaký příjem financí. A hlavně snaha s touto situací něco dělat. Případně nebát se požádat o pomoc.